

Global Districts

Η φωνή σου μετράει

Ένας θεωρητικός και πρακτικός οδηγός δράσεων
για την Ενεργή Πολιτειότητα σε Τυπικά
και Μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης

Για εκπαιδευτές/τριες μη Τυπικής εκπαίδευσης και
Για Εκπαιδευτικούς Β' Βάθμιας

Co-funded by
the European Union

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
Τα περιεχόμενά της αποτελούν αποκλειστική ευθύνη της
ActionAid Ελλάς και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα
τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

- 1.1 Παγκόσμια Εκπαίδευση και Ενεργή Πολιτειότητα
- 1.2 Διαθεματικότητα στην Παγκόσμια Εκπαίδευση και στην Ενεργή Παγκόσμια Πολιτειότητα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

- 2.1 Δουλεύοντας με ομάδες συμπεριληπτικά & διαθεματικά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- 3.1 Έννοιες και ερμηνείες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1 Πέντε (5) Εργαστήρια
 - 1. Η δύναμη του λουλουδιού
 - 2. Από την ευαισθητοποίηση στην εμπλοκή και στη δράση
 - 3. Συμβιώνοντας με συμμετοχή και δράση
 - 4. Δράση και ενδυνάμωση
 - 5. Σχεδιάζοντας μια δράση

Επιπλέον υλικό για ανάγνωση
Βιβλιογραφία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το υλικό που κρατάτε στο χέρι σας αποτελεί έναν θεωρητικό και πρακτικό οδηγό για την ενσωμάτωση της Ενεργής Παγκόσμιας Πολιτειότητας, ως προσέγγιση, σε Τυπικά και Μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης. Στόχος του είναι να υποστηρίξει θεωρητικά και πρακτικά τα άτομα, εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές/τριες και όσους δουλεύουν με έφηβα και νεανικής ηλικίας άτομα από 16χρ έως 30χρ.

Έτσι, στο πρώτο μέρος της παρούσας έκδοσης (Κεφάλαια 1,2,3) επιχειρείται μια πρώτη θεωρητική κατάρτιση για το τι είναι Παγκόσμια Εκπαίδευση και Ενεργή Πολιτειότητα, ποια τα οφέλη στα άτομα και στην κοινωνία καθώς και πώς μπορεί να αξιοποιηθεί με ομάδες νέων ατόμων από διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα, ώστε να αποτελέσει και ένα ισχυρό εργαλείο ενδυνάμωσής τους.

Στο δεύτερο μέρος, (Κεφάλαιο 4) οι επαγγελματίες της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, της κοινωνίας των πολιτών κτλ. μπορούν να βρουν 5 πλήρως αναπτυγμένα εργαστήρια, με αναλυτικές δραστηριότητες βήμα-βήμα, που μπορούν να υλοποιήσουν με τις ομάδες τους.

Περισσότερα εργαστήρια μπορείτε να βρείτε εδώ: [Ecoality | Εκπαιδευτικός Οδηγός](#)

Συγγραφική ομάδα:

Δέσποινα Καρδογέρου

Γεωργία Παλάντζα

Το Global Districts συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (πρόγραμμα DEAR) και υλοποιείται από τις [ACRA](#), [ABD-ONG](#), [ActionAid Hellas](#), [APDD - Agenda 21](#), [Anthropolis](#), [Centrum Edukacji Obywatelskiej \(CEO\)](#), [Finep - forum für internationale entwicklung + Planung](#), [Človek v ohrození](#), [Südwind](#) και [WeWorld Onlus](#).

ABD

act:onaid

fin'e+p
akademie
forum for international
development + planning

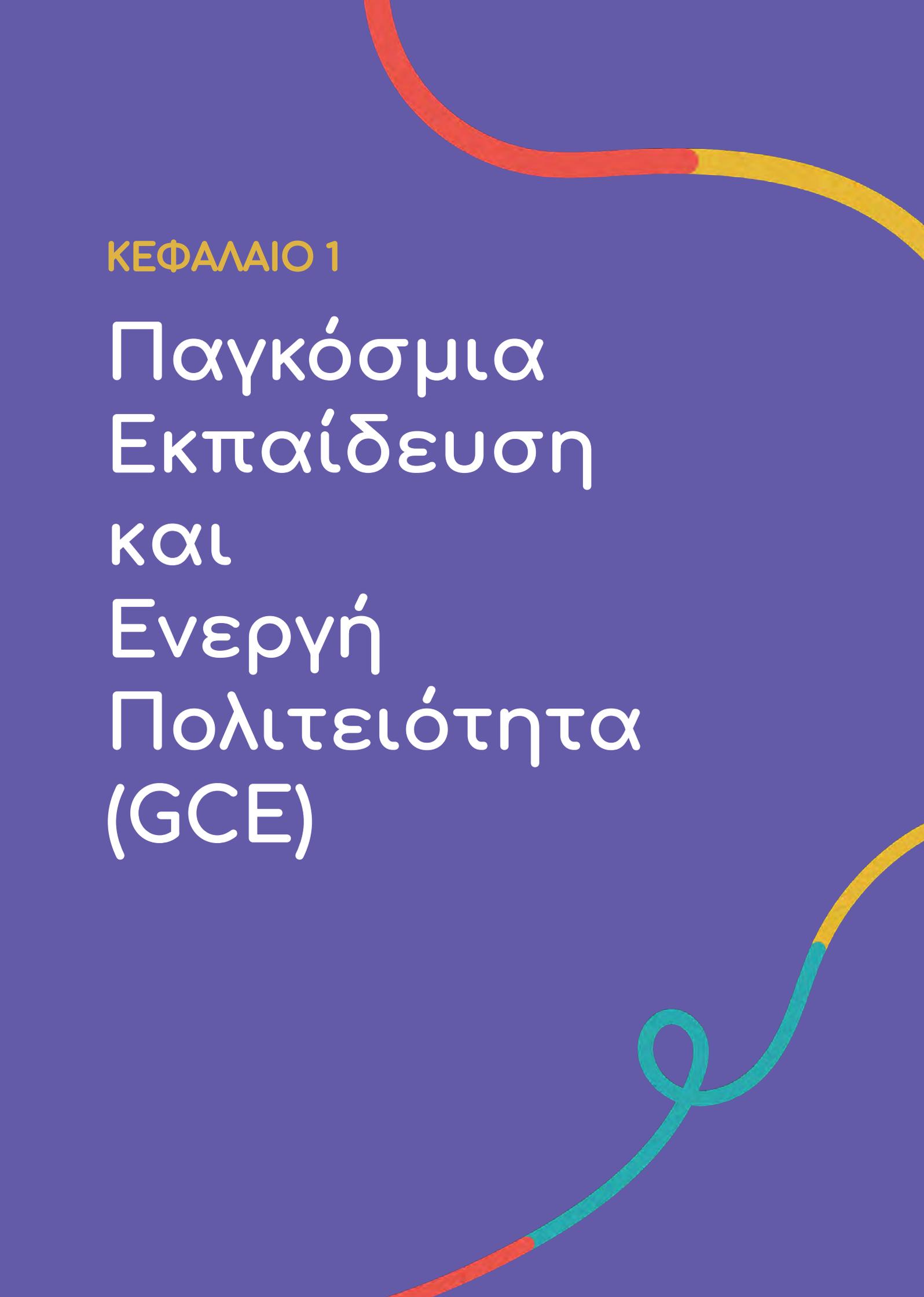

anthro p o l i s

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Παγκόσμια Εκπαίδευση και Ενεργή Πολιτειότητα (GCE)

1.1 Παγκόσμια Εκπαίδευση και Ενεργή Πολιτειότητα (GCE)

«...είναι η εκπαίδευση που επιτρέπει στους ανθρώπους να προβληματίζονται κριτικά για τον κόσμο και τη θέση τους σε αυτόν. Να ανοίγουν τα μάτια, την καρδιά και το μυαλό τους στην πραγματικότητα του κόσμου σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Ενισχύει τους ανθρώπους να κατανοούν, να φαντάζονται, να ελπίζουν και να δρουν για να δημιουργήσουν έναν κόσμο κοινωνικής και κλιματικής δικαιοσύνης, ειρήνης, αλληλεγγύης, ισότητας και ισονομίας, βιωσιμότητας και διεθνούς συνειδητοποίησης για το πώς ο κόσμος λειτουργεί, ενστερνιζόμενη τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας, την συμπερίληψη και την αξιοπρεπή ζωή για όλους τους ανθρώπους, τώρα αλλά και στο μέλλον».

Η Παγκόσμια Εκπαίδευση, «Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την Παγκόσμια Εκπαίδευση έως το 2050».¹

¹ www.gene.eu

Παγκόσμια Εκπαίδευση

Η Παγκόσμια Εκπαίδευση (GC) είναι ένας όρος-ομπρέλα, που περιλαμβάνει πολλούς διαφορετικούς όρους και προσεγγίσεις, όπως η Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Πολιτειότητα (GCE), η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDE) και άλλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, που μπορούν να βρουν εφαρμογή τόσο στην τυπική όσο και στη μη τυπική εκπαίδευση. Ενσωματώνει την περιβαλλοντική δικαιοσύνη, την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, την συμπερίληψη, ενθαρρύνοντάς μας να σκεφτούμε κριτικά και να διερευνήσουμε πώς τα ζητήματα συνδέονται παγκόσμια και δημιουργούν κοινωνικές ανισότητες, ενώ παράλληλα μας κινητοποιεί ώστε να πραγματοποιήσουμε συλλογικά θετικές αλλαγές στις κοινότητές μας. Παράλληλα, αναπτύσσει και καλλιεργεί αξίες, δεξιότητες, στάσεις και συμπεριφορές του/της Ενεργού Πολίτη.

Η απάντηση στην τρέχουσα σύνθετη παγκόσμια κατάσταση είναι η οικοδόμηση μιας άλλης σχέσης με τη γνώση και τον κόσμο μέσα από μια εκπαίδευση, που μπορεί να προσφέρει πρωταρχικά στους μαθητές και στις μαθήτριες και μετέπειτα στα άτομα νεανικής ηλικίας, ευκαιρίες κριτικής ανάγνωσης όσων συμβαίνουν σε τοπικό, διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να αντιληφθούν την προοπτική, τις δυνατότητες και τις ικανότητές τους να μετασχηματίσουν και συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας υγιούς κοινωνίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι η ένταξη της μελέτης της σύγχρονης πραγματικότητας στον βασικό κορμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τυπικής και μη τυπικής. Αν η μελέτη και κατανόηση του κόσμου περιοριστεί στο πλαίσιο ενός κατακερματισμένου αναλυτικού προγράμματος, μεμονωμένων μαθημάτων ή ενός project² με προκαθορισμένο ορίζοντα υλοποίησης και δεν διατρέχει ως προσέγγιση οριζόντια το πρόγραμμα σπουδών, οι μαθήτριες και οι μαθητές δε θα είναι σε θέση να αποκτήσουν σφαιρική εικόνα για την πραγματικότητα και να κατανοήσουν τη συνθετότητά της. Εάν από την άλλη πλευρά τα προγράμματα της μη τυπικής εκπαίδευσης για άτομα νεανικής ηλικίας περιοριστούν αποκλειστικά και μονοδιάστατα στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, θα χαθεί η ευκαιρία να κατανοήσουμε τους εαυτούς μας ως μέρους ενός συνόλου με το οποίο

² Η Μέθοδος Project στη Θεωρία και στην Πράξη. Αδελφοί Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη

αλληλοεπιδράμε, μας επηρεάζει και το επηρεάζουμε και άρα μας διαμορφώνει αλλά μπορούμε και το διαμορφώσουμε. Χρειάζεται να βρεθεί ο χώρος και ο χρόνος σε τυπικά και μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης για να καλλιεργηθούν οι αξίες και οι στάσεις, που θα προετοιμάσουν τα έφηβα και νεαρά άτομα, ώστε να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες προκλήσεις με πολιτική και κοινωνική ευθύνη και με μία ηθική στάση απέναντι στα πράγματα και τους ανθρώπους.

Για μία ανοιχτή και συμπεριληπτική κοινωνία απαιτείται πρωταρχικά ένα Ανοιχτό Σχολείο³, ένα ανοιχτό περιβάλλον εκπαίδευσης και μάθησης τυπικό και μη τυπικό για έφηβα και νεαρά άτομα, η διαμόρφωση του οποίου θα πρέπει να είναι βασική προτεραιότητα των σύγχρονων κρατών. Οφείλει να διασυνδέεται με άλλους φορείς τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, με την τοπική κοινωνία, με ομάδες γονέων και με την Κοινωνία των Πολιτών (οργανώσεις, τοπικές πρωτοβουλίες ή/ και πρακτικές μη τυπικής εκπαίδευσης ομάδες), προσφέροντας τις ευκαιρίες να συγχρωτίζεται απρόσκοπτα και δημιουργικά με την κοινωνία. Η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, καλών πρακτικών και μεθόδων με τις οποίες ενδέχεται να έχουν δουλέψει οι φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών - είτε πρόκειται για φορείς που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην Ελλάδα είτε και στο εξωτερικό - έχει τη δύναμη να προσφέρει στο σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας εμπειρίες και εργαλεία που δε θα έφταναν με την ίδια ευκολία σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα, που είναι απομονωμένο από τον υπόλοιπο κόσμο.

³ Βλ.. Open Schools for Open Societies, στο: www.openschools.eu

Εκπαίδευση για την Ενεργή Παγκόσμια Πολιτειότητα

Σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από την περιβαλλοντική κρίση, την κλιματική αλλαγή, τις κοινωνικές ανισότητες, τις διακρίσεις και την περιθωριοποίηση, τις βίαιες συγκρούσεις κτλ., είναι πλέον σαφές ότι η «συνέχιση της κανονικότητας» δεν αποτελεί επιλογή. Το τρέχον κοινωνικοοικονομικό μας σύστημα, που βασίζεται στην εκμετάλλευση ανθρώπων και φύσης, βρίσκεται σε σημείο καμπής. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της εποχής μας απαιτείται κριτική συνειδητοποίηση⁴ και συλλογική δράση και εδώ έρχεται να συμβάλλει η εκπαίδευση του παγκόσμιου πολίτη.

Η Εκπαίδευση για την Ενεργή Παγκόσμια Πολιτειότητα (Global Citizenship Education) είναι ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο, που στοχεύει στην ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού και των ατόμων νεανικής ηλικίας σχετικά με τις παγκόσμιες προκλήσεις και την παροχή εργαλείων για την ενεργή αντιμετώπισή τους. Προωθεί την αλληλεγγύη, το σεβασμό στη διαφορετικότητα και την αίσθηση του «ανήκειν» σε μια παγκόσμια κοινότητα. Στόχος της είναι η ανάπτυξη υπεύθυνων και ενεργών παγκόσμιων πολιτών, που συνεργάζονται για μια πιο δίκαιη, ειρηνική και βιώσιμη κοινωνία (Konzeptwerk Neue Ökonomie, 2011).

Ως προσέγγιση η Εκπαίδευση για την Ενεργή Παγκόσμια Πολιτειότητα μπορεί να ενσωματωθεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα εκπαίδευσης, από την τυπική εκπαίδευση έως προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης και κοινοτικές πρωτοβουλίες. Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) του ΟΗΕ, που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτισμική ποικιλομορφία, την καταπολέμηση της περιβαλλοντικής κρίσης (Südwind, χ.χ.)

⁴ Freire, P. (2000). *Pedagogy of the Oppressed* (30th Anniversary ed., M. B. Ramos, Trans.). New York: Continuum. (Original work published 1970)

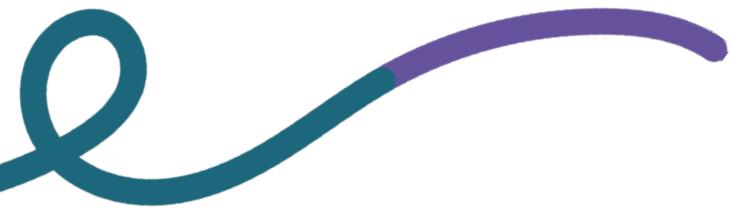
1.2 Διαθεματικότητα στην Παγκόσμια Εκπαίδευση και στην Ενεργή Παγκόσμια Πολιτειότητα

Τι είναι η διαθεματικότητα;

Ο όρος Διαθεματικότητα προέρχεται από την αγγλική λέξη intersectionality, που σημαίνει διασταύρωση. Ο όρος εισήχθη στις κοινωνικές επιστήμες από την Kimberlé Crenshaw για να δείξει ότι οι μηχανισμοί διακρίσεων και καταπίεσης δεν λειτουργούν μεμονωμένα, αλλά επικαλύπτονται και ενισχύουν ο ένας τον άλλον. Ως έννοια η διαθεματικότητα εξετάζει επομένως τις διασταυρώσεις και τις αλληλεπιδράσεις διαφορετικών κοινωνικών κατηγοριών, όπως το φύλο, η εθνικότητα, η τάξη, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ηλικία, η ικανότητα κτλ. και ρίχνει φως στο πώς αυτές οι επικαλύψεις δημιουργούν συγκεκριμένες εμπειρίες ανισότητας και προνομίων (Crenshaw 1989).

Η Crenshaw, η οποία είναι μαύρη Αμερικανίδα δικηγόρος, επινόησε τον όρο, όταν υπερασπίστηκε μια ομάδα μαύρων γυναικών που απολύθηκαν από τον εργοδότη τους στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Το δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό τους περί διακρίσεων, υποστηρίζοντας ότι εφόσον, ούτε λευκές γυναίκες, ούτε μαύροι άνδρες έχασαν τη δουλειά τους στην εταιρεία, δεν μπορούσε να αποδειχθεί διάκριση. Η Crenshaw, ωστόσο, υποστήριξε ότι το δικαστήριο απέτυχε να αναγνωρίσει τη μοναδική μορφή διακρίσεων που αντιμετώπιζαν οι μαύρες γυναίκες, επειδή είχε συνηθίσει να εξετάζει τις διακρίσεις μόνο μέσα από το πρίσμα είτε της φυλής, είτε του φύλου, αλλά όχι και των δύο μαζί.

Αν και ο όρος επινοήθηκε από την Crenshaw, η ιδέα ότι οι διάφορες μορφές καταπίεσης συνδέονται μεταξύ τους έχει τις ρίζες της σε μια πολύ μακρύτερη ιστορία της μαύρης φεμινιστικής σκέψης. Πολύ πριν η διαθεματικότητα γίνει επίσημος όρος, οι μαύρες φεμινίστριες είχαν ήδη επισημάνει τις συγκεκριμένες μορφές διακρίσεων ως μαύρες γυναίκες. Υποστήριζαν ότι δεν εκπροσωπούνταν πλήρως, ούτε από τον λευκό μεσοαστικό φεμινισμό, ο οποίος άφηνε στην άκρη την ταξική διάκριση και τον ρατσισμό, ούτε από το μαύρο αντιρατσιστικό κίνημα, το οποίο απέτυχε να αντιμετωπίσει τον σεξισμό (Xhemali/de la Bren 2020: 18- Busche 2016: 8).

Η ανάλυση της διαθεματικότητας σήμερα υπερβαίνει τις εμπειρίες των μαύρων γυναικών. Οι κυρίαρχες δομές εξουσίας, όπως ο καπιταλισμός, ο νεοαποικιοκρατισμός, η ετεροκανονικότητα, η πατριαρχία, ο εθνικισμός και ο ρατσισμός, σχετίζονται με μια πολύ ευρύτερη ποικιλία κοινωνικών κατηγοριών, όπως το φύλο, η φυλή, η τάξη, η ικανότητα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η κατάσταση διαμονής και πολλές άλλες, οι οποίες παράγονται και συντηρούνται από αυτές τις δομές (Piesche et al. 2022: 7). Το ποιοι κοινωνικοί δείκτες καθίστανται σχετικοί σε μια δεδομένη κατάσταση παραμένει ανοικτό, ωστόσο, η φυλή, η τάξη, το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός συνήθως έχουν αντίκτυπο.

Σε αντίθεση με την έννοια των «πολλαπλών διακρίσεων», η οποία περιγράφει την παράλληλη ύπαρξη διαφόρων μορφών διακρίσεων, η διαθεματικότητα εστιάζει στην αλληλεπίδραση αυτών των μορφών και στην αμοιβαία ενίσχυσή τους. Σε αντίθεση με τη «διαφορετικότητα», η οποία αποσκοπεί κυρίως στην αναγνώριση και την ενσωμάτωση διαφορετικών ταυτοτήτων, η διαθεματικότητα αναλύει τις δομές εξουσίας και τις κοινωνικές ιεραρχίες που βρίσκονται πίσω από αυτές τις ταυτότητες (Walgenbach 2019).

Η έννοια της διαθεματικότητας συμβάλλει σημαντικά στην αποδόμηση των απλοϊκών μοντέλων ανάλυσης, δείχνοντας ότι οι κοινωνικές κατηγορίες και οι σχέσεις εξουσίας είναι αλληλένδετες και ότι, για παράδειγμα, μια μετανάστρια με αναπηρία δεν βιώνει απλώς τον ρατσισμό, τον σεξισμό και την αναπηρία προσθετικά, αλλά μια συγκεκριμένη μορφή διάκρισης που προκύπτει από την αλληλεπίδραση αυτών των κατηγοριών.

Προσφέρει μια εις βάθος κατανόηση του τρόπου με τον οποίο σύνθετες ταυτότητες σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια μπορούν να οδηγήσουν σε διαφορετικές μορφές διακρίσεων ή προνομίων.

Οφέλη μιας διαθεματικής προσέγγισης στη Παγκόσμια Εκπαίδευση και την Ενεργή Πολιτειότητα

Δεδομένου ότι η δυναμική της καταπίεσης λειτουργεί σε παγκόσμιο επίπεδο και παράγει διαθεματικές θέσεις διακρίσεων και προνομίων παντού στον κόσμο, η διαθεματικότητα θα μπορούσε να είναι μια καλή αφετηρία για να ανοίξει η συζήτηση μεταξύ των έφηβων και νέων ατόμων για συζήτηση πάνω σε θέματα πχ. της πολυπλοκότητας της κοινωνικής πραγματικότητας, της παγκόσμιας κοινωνικής δικαιοσύνης, της ενδυνάμωσης της φωνής των νεαρών ατόμων και της δράσης τους, την μη περαιτέρω διαιώνιση των καταπιεστικών δομών εξουσίας.

Προσεγγίζοντας την ενεργή πολιτειότητα μέσα από το πρίσμα της διαθεματικότητας σε τυπικά και μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης, θα μας επιτραπεί να δούμε, για παράδειγμα, πώς η τάξη έχει σημασία σε μια ομάδα κοριτσιών (φύλο) ή πώς η εθνικότητα παίζει ρόλο σε μια ομάδα παιδιών με αναπηρία (ικανότητα) και να προσαρμόσουμε ανάλογα τις προσδοκίες, τη γλώσσα και τις εκπαιδευτικές μας μεθόδους. Ταυτόχρονα, θα μας επιτρέψει να δούμε ευαλωτότητες, που πιθανά να μην είχαμε δει πρωτίτερα, για παράδειγμα, πώς λευκοί άνδρες μπορεί να είναι ευάλωτοι, όταν η κοινωνική τους θέση διασταυρώνεται με μια σοβαρή κατάσταση υγείας (ικανότητα) ή την τάξη.

Διακρίνοντας ανάλογες διασταυρώσεις σε συγκεκριμένα γεωγραφικά και κοινωνικά πλαίσια, μας δίνεται η δυνατότητα να αναστοχαστούμε πάνω στις πιθανές λύσεις για την αντιμετώπιση των συστημικών διακρίσεων και να αποφύγουμε «one size fits all» - οριζόντιες, δηλαδή λύσεις, που το πιο πιθανό είναι ότι δεν ανταποκρίνονται στις πολλαπλές «διασταυρώσεις» των ταυτοτήτων και των κοινωνικών πλαισίων. Η διαθεματικότητα είναι ένα διαρκές κάλεσμα για την αποκάλυψη, την αντιμετώπιση και την υπέρβαση όλων των υφιστάμενων μορφών καταπίεσης.

Διαθεματικότητα, μια εκπαιδευτική προσέγγιση για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές τυπικών και μη τυπικών περιβαλλόντων μάθησης

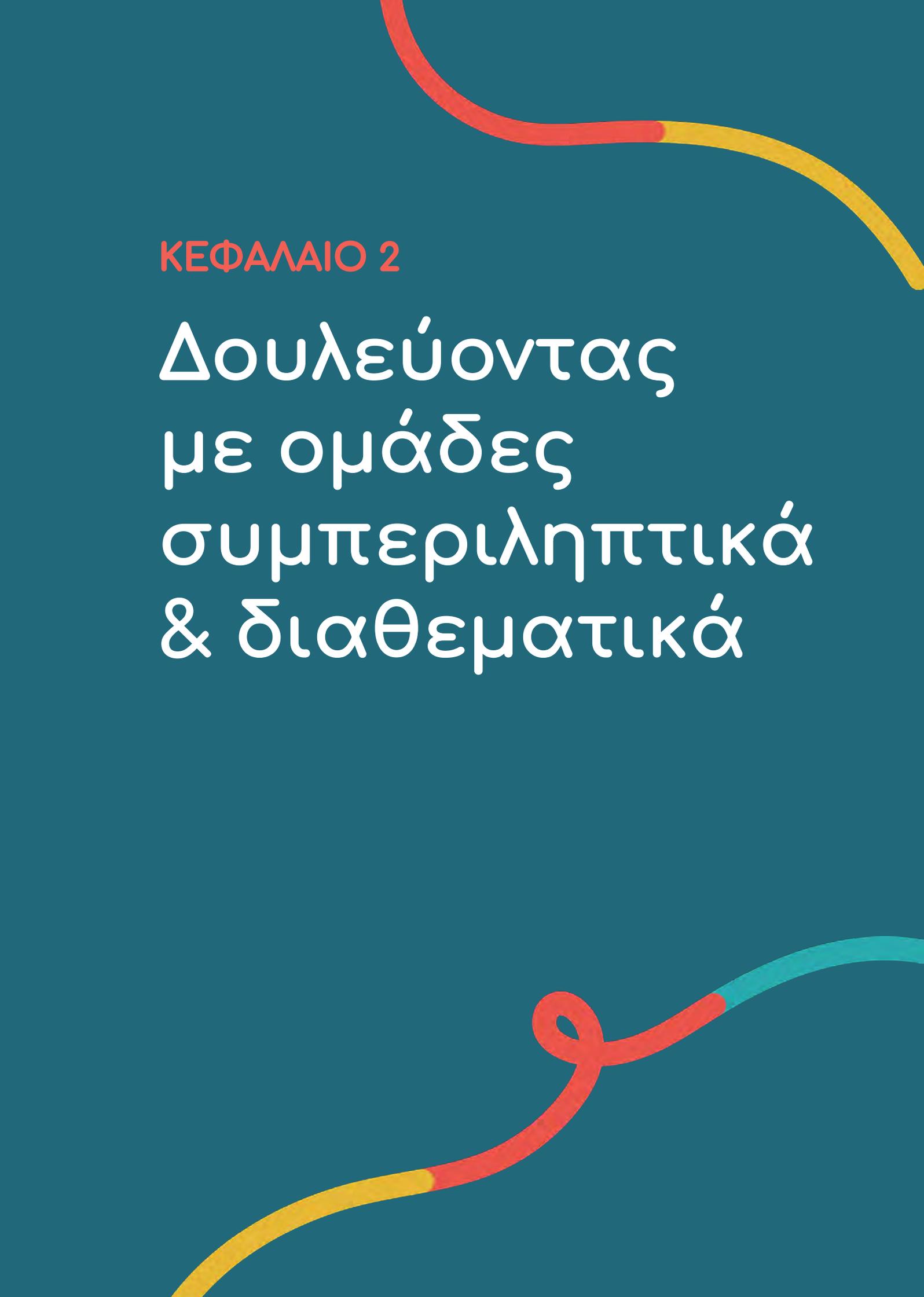
Η διαθεματικότητα δεν είναι ένα μάθημα ή πρόγραμμα, που πρέπει να ακολουθήσουν ή να διδάξουν οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές/τριες, αλλά είναι περισσότερο μία προσέγγιση, που θα υιοθετήσουν κάθε έκφασή της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Περιλαμβάνει μια παιδαγωγική, η οποία αποφεύγει τα στερεότυπα και έχει τις ρίζες της στην κριτική συνειδητοποίηση και στον κριτικό αναστοχασμό⁵. Σύμφωνα με τον Nadolny, η διαθεματική στάση έχει μια υποκειμενική και μια αντικειμενική διάσταση.

Η υποκειμενική διάσταση αναφέρεται στους/στις εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές/τριες, που έχουν επίγνωση της δικής τους κοινωνικής τοποθέτησης και του τρόπου με τον οποίο αυτή διαμορφώνει τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και τις αξίες τους. Οι παιδαγωγικές αποφάσεις, όπως το ποια θέματα θα θίξουν, ποια παραδείγματα θα δώσουν ή ποιες ερωτήσεις θα θέσουν, επηρεάζονται από αυτό. Μέσω της αυτοκριτικής, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποκαλύψουν τους δικούς τους περιορισμούς, όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται και κατανοούν τον κόσμο και να συνειδητοποιήσουν τα προνόμιά τους.

Μπορούν να διατυπωθούν ερωτήσεις προς τον εαυτό τους, ενδεικτικά: «Ποιες πραγματικότητες της ζωής και μορφές πολλαπλών μειονεκτημάτων εξετάζω, τόσο για τον εαυτό μου όσο και για τους άλλους; Πώς μπορώ να ενσωματώσω συνειδητά αυτές τις αντιλήψεις στις δράσεις μου ως εκπαιδευτικός ή/και εκπαιδευτής/τρια; Πώς μπορώ να αναγνωρίζω και να ανταποκρίνομαι κατάλληλα σε συμπεριφορές ή δηλώσεις διακρίσεων στην εκπαιδευτική μου πρακτική;». (Nadolny 2016: 15). Αυτοί οι στοχασμοί θα πρέπει να αγκαλιάζονται ως πολύτιμες ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη και βελτίωση της εκπαιδευτικής πρακτικής και των στάσεων και των συμπεριφορών (de Costa et al. 2016: 6).

Η αντικειμενική διάσταση μιας διαθεματικής στάσης αποτυπώνει ότι η διαθεματικότητα δεν αποτελεί εργαλείο μόνο για την απόκτηση και πρόσβαση στη γνώση, αλλά αποτελεί και εργαλείο για δράση και πολιτικό αγώνα κατά των αδικιών. Μια διαθεματική παιδαγωγική συνοδεύεται από την ευθύνη να δημιουργούμε ασφαλείς χώρους, να παρεμβαίνουμε σε καταστάσεις διακρίσεων και βίας και να ενεργούμε αλληλέγγυα και για την ενδυνάμωση των καταπιεσμένων (Nadolny 2016: 17 & 23).

⁵ Περισσότερα για την κριτική συνειδητοποίηση μπορείτε να βρείτε εδώ: ikee.lib.auth.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Δουλεύοντας με ομάδες συμπεριληπτικά & διαθεματικά

2.1 Δουλεύοντας με ομάδες συμπεριληπτικά & διαθεματικά

Δουλεύοντας σε τυπικά ή μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης με μια πληθώρα ατόμων, καλό θα ήταν να έχουμε υπόψη κάποιες βασικές αρχές και αξίες που θα πρέπει να διέπουν την επιστημονική μας προσέγγιση, ενώ παράλληλα αυτή η ίδια η προσέγγιση επιβάλλει και συγκεκριμένες πρακτικές και μεθόδους. Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια πρώτη αναφορά στα παραπάνω, χωρίς βεβαίως να είναι εξαντλητική.

Κάθε άτομο αλλά και κάθε ομάδα βιώνει την διαθεματικότητα, δεδομένου ότι κάθε άτομο έχει πολλαπλές πτυχές ταυτότητας και όλες οι ταυτότητες των ατόμων με σειρά τους διασταυρώνονται και δημιουργούν δυναμικές ισχύος και καταπιέσεις. Στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα δουλεύουμε συχνά με μεικτές ομάδες, που περιλαμβάνουν άτομα από υψηλά προνομιούχες θέσεις έως αρκετά περιθωριοποιημένες θέσεις. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι τα προνόμια και οι διακρίσεις μπορεί να αλλάζουν από πλαίσιο σε πλαίσιο.

Χρήσιμες συμβουλές

Όταν δουλεύουμε με διαθεματικές και όχι μόνο, ομάδες και καλούμαστε να διαχειριστούμε ευαίσθητα θέματα (ενδεικτικά ρατσισμό, ταξισμό⁶, σεξισμό, ετεροκανονικότητα) είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι ο τρόπος του χειρισμού της ομάδας και των θεματικών, που αυτή θα κληθεί να πραγματευτεί, από την στάση σώματος έως και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούμε, μπορούν να κινητοποιήσουν συναισθήματα, τα οποία να προκαλέσουν πόνο. Είναι σημαντικό να είμαστε ως άτομα, φορείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενήμερα και ασκημένα πάνω σε καλές παιδαγωγικές πρακτικές υλοποίησης.

Επιπλέον, οι προσωπικές μαρτυρίες βιωμένων διακρίσεων και βίας, που ενδεχομένως θα μοιραστούν άτομα στην ομάδα ή σε μια ευρύτερη ομάδα π.χ στην κοινότητα, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και όχι να απορρίπτονται ως υπερβολικές ή υπέρμετρα συναισθηματικά φορτισμένες, ιδίως από τα άτομα που δεν είναι στόχοι τέτοιων μορφών βίας. Κάτι

⁶ Περισσότερα για την εννοιολογική αποσαφήνιση του ταξισμού βλέπε: Γρηγόρης Λάζος, Ταξιστικές θεωρήσεις για τις εργατικές τάξεις κατά τον 19ο αιώνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

τέτοιο θα αύξανε τον πόνο και θα διαιώνιζε την αδικία. Αντίθετα, είναι σημαντικό να ακούμε με ειλικρίνεια και να δίνουμε βάση στις μαρτυρίες αυτές⁷ (Corpus e.V. 2021: 45, Scambor et al. 2009: 150-1).

Η συνεισφορά των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, αυτών που «κινδυνεύουν» περισσότερο από διακρίσεις, στην αναζήτηση του κοινωνικού μετασχηματισμού κρίνεται αναγκαία και θα πρέπει να διαμορφώνονται εκείνες οι συνθήκες, ώστε οι φωνές τους να ακούγονται και να αξιοποιούνται οι μαρτυρίες τους. Ενδέχεται να έχουν βιώσει απόρριψη και περιθωριοποίηση σε εκπαιδευτικά πλαίσια στο παρελθόν, γι' αυτό και η συμμετοχή τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κατά πόσο αισθάνονται ευπρόσδεκτα και σημαντικά αυτά που έχουν να «καταθέσουν» στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

Το να δημιουργούνται τα παραπάνω περιβάλλοντα σαφώς και δεν είναι κάτι εύκολό, ωστόσο, είναι πέρα για πέρα εφικτό. Ο τόνος της επικοινωνίας, οι ερωτήσεις, ακόμα και το περιεχόμενο των εργαστηρίων, των εισηγήσεων είναι στοιχεία πολύ σημαντικά για την δουλειά σε ομάδες, πόσο μάλλον σε αυτές που χαρακτηρίζονται ως διαθεματικές. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στο να μην αναπαράγονται προκαταλήψεις και αποκλεισμοί καθ' όλη την εκπαιδευτική διαδικασία.

Ακολουθούν κάποιες καλές πρακτικές, που μπορείτε να υιοθετήσετε και να ενσωματώσετε στην δική σας ευρύτερη εκπαιδευτική προσέγγιση, όταν δουλεύετε με έφηβα και νεαρά άτομα.

⁷ Ο τρόπος με τον οποίο η γνωστική γνώση είναι προνομιακή στη Δύση σε σύγκριση με τη συναισθηματική, την πνευματική και άλλες μορφές γνώσης, ανάγεται στην καντιανή φιλοσοφία, η οποία γεννήθηκε στο πλαίσιο της αποικιοκρατίας. Οι διακρίσεις αποδείχθηκαν εύχρηστες για την αποικιοκρατία, καθώς υποβάθμισαν τα δεινά των αποικιοκρατούμενων λαών και υποστήριξαν τον μύθο ότι η Δύση έφερε την ηθική και την επιστημονική λογική στον αποικιοκρατούμενο κόσμο.

Καλές πρακτικές για την ανάπτυξη δράσεων και προγραμμάτων σε τυπικά και μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης

Ας ξεκινήσουμε πρώτα από τον εαυτό μας ως εκπαιδευτές/τριες, εκπαιδευτικοί ή/και επιδιώξτε:

Εμπλουτισμός των γνώσεων:

Διαβάστε άρθρα, επιστημονικές μελέτες, παρακολουθήστε σεμινάρια, διαλέξεις κτλ. εμπλουτίζοντας έτσι τις γνώσεις σας και ενισχύοντας την κατανόησή σας πάνω σε θέματα

Αυτό-αναστοχασμός:

Αναρωτηθείτε πάνω στα δικά σας στερεότυπα, σε κοινωνικές παραδοχές, στις προκαταλήψεις. Αναλογιστείτε πάνω στα προνόμια και που έχετε. Βεβαιωθείτε ότι μέσα από την δουλειά σας, δίνετε το χώρο και το χρόνο σε όλες τις φωνές να ακούγονται, χωρίς αποκλεισμούς.

Συμπεριληπτική γλώσσα:

Χρησιμοποιείτε συμπεριληπτική γλώσσα, π.χ. που περιλαμβάνει όλα τα φύλα.

Ενεργή ακρόαση και σεβασμός:

Ακούστε ενεργά και σεβαστείτε τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα επιλέγουν να αυτοπροσδιορίζονται και τις αντωνυμίες που επιθυμούν να χρησιμοποιούνται γι' αυτά.

Προσβάσιμη επικοινωνία:

Εξασφαλίστε ότι η επικοινωνία σας είναι προσβάσιμη σε όλους/όλες. Αυτό περιλαμβάνει σαφή, απλή γλώσσα, καθώς και φυσική και οπτική προσβασιμότητα.

Προειδοποιήσεις:

Όταν συζητάτε «δύσκολα» θέματα, θέματα π.χ που πιθανά να κινητοποιήσουν τυχόν άσχημες εμπειρίες ή και τραύματα, δίνετε σχετική προειδοποίηση στα άτομα της ομάδας.

Ασφαλείς χώροι:

Δημιουργήστε ασφαλή, χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντα, όπου τα μέλη της ομάδας - ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη θρησκεία, την αναπηρία ή άλλα χαρακτηριστικά ταυτότητας - αισθάνονται ευπρόσδεκτα, ελεύθερα να μιλήσουν και υποστηρίζονται.

Εμπιστοσύνη:

Δημιουργήστε ένα περιβάλλον μη επικριτικό, που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και στον αμοιβαίο σεβασμό.

Διασφαλίστε ότι ακούγονται όλες οι φωνές:

Διασφαλίστε ότι ακούγονται οι φωνές όλων των ατόμων, ιδίως εκείνων που συχνά περιθωριοποιούνται.

Σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων δραστηριοτήτων ή/και προγραμμάτων με ομάδες νέων και εφήβων, λάβετε υπόψη σας τα παρακάτω:

Αξιολόγηση αναγκών της ομάδας:

Ανιχνεύστε από πριν τις ανάγκες της ομάδας στόχου π.χ μέσω συνεντεύξεων, ερωτηματολογίων ή και ενός εργαστηρίου και σχεδιάστε βάσει αυτών.

Βιωματικός σχεδιασμός:

Ο βιωματικός χαρακτήρας των δράσεων/δραστηριοτήτων/προγραμμάτων, δηλαδή σχεδιασμός που μεθοδολογικά στηρίζεται στη διάδραση και στο βίωμα, επιτυγχάνει ολιστική εμπειρία γνώσης, αξιοποιώντας την υπάρχουσα εμπειρία και καλλιεργώντας παράλληλα δεξιότητες.

Κριτική θεώρηση του κόσμου:

Επιδιώξτε ο σχεδιασμός να οδηγεί στην αναζήτηση δομικών αιτιών των παγκόσμιων προκλήσεων και ανισοτήτων, ενώ παράλληλα παροτρύνετε την ομάδα να αναζητήσει λύσεις και να εφαρμόσει εναλλακτικές δράσεις. Αυτό ενδυναμώνει την πολιτική σκέψη και συμμετοχή και συμβάλλει στην ενίσχυση της δημοκρατίας.

Σχεδιασμός χωρίς αποκλεισμούς:

Σχεδιάστε δραστηριότητες ή/και προγράμματα, που εμπλέκουν όλα τα άτομα, διασφαλίζοντας ότι κανένα δεν αποκλείεται λόγω κάποιας πτυχής της ταυτότητάς του.

Συσχέτιση με την κοινωνική πραγματικότητα:

Βεβαιωθείτε ότι το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ή/και των προγραμμάτων συνδέεται με τις εμπειρίες των ατόμων της ομάδας και την ευρύτερη κοινωνία, τοπική και παγκόσμια στην οποία ανήκουν.

Σύνθεση της προσωπικής εμπειρίας με την κοινωνική πραγματικότητα:

Επιδιώξτε τη σύνδεση των εμπειριών των μελών της ομάδας σε ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια της πραγματικότητας.

Ενδυνάμωση:

Επιδιώξτε να αξιοποιείτε δραστηριότητες και δράσεις, που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των ατόμων.

Διεπιστημονική προσέγγιση:

Προσεγγίστε κάθε φορά τα θέματα, που θέλετε να δουλέψετε με την ομάδα, ολιστικά, διαθεματικά, με μια γκάμα μεθοδολογιών, ώστε όλα τα άτομα να μπορέσουν να εμπλακούν ανεξάρτητα από το επίπεδο της εκπαίδευσης, των ικανοτήτων κτλ.

Τέχνη:

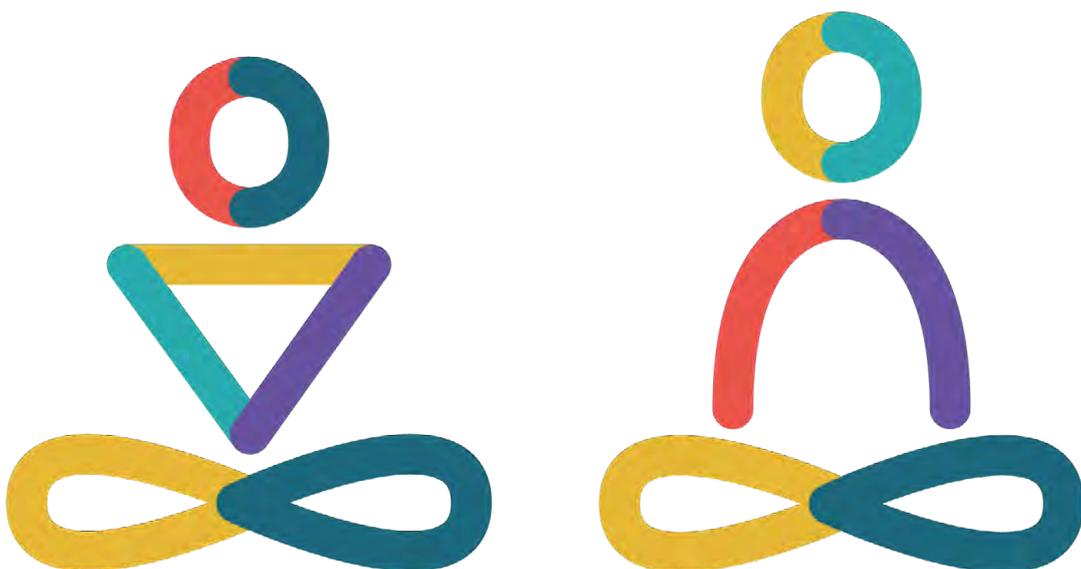
Αξιοποιήστε διάφορες μορφές τέχνης στις δραστηριότητες και δράσεις που θα σχεδιάσετε, καλλιεργώντας έτσι την δημιουργικότητα, τα ταλέντα και τις ιδιαίτερες κλίσεις των ατόμων. Παράλληλα, τα ίδια τα άτομα θα έχουν την ευκαιρία να επεξεργαστούν τις εμπειρίες τους, μέσω της τέχνης και να επωφεληθούν από αυτήν.

Συμμετοχή στον σχεδιασμό:

Εμπλέξτε τα μέλη της ομάδας στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων, δράσεων ή/και προγραμμάτων για ολόκληρη την κοινότητα. Πέρα από το ότι η ίδια η ενέργεια αποτελεί μια πράξη ενδυνάμωσης, αυτό θα δώσει την ευκαιρία στα άτομα να ασκηθούν σε πράξεις Ενεργής Πολιτειότητας.

Σχεδιασμός εκπαιδευτικών υλικών:

Τα εκπαιδευτικά υλικά που παράγονται θα πρέπει να καλύπτουν θέματα, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η βιωσιμότητα, η διαπολιτισμικότητα, η εκπαίδευση για την ειρήνη κτλ.. Επιπλέον, τα υλικά θα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτα, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε διαφορετικά πλαίσια μη τυπικής εκπαίδευσης πχ κέντρα νεότητας, κοινοτικά προγράμματα, είτε σε τυπικά περιβάλλον μάθησης για νεαρά άτομα. (Oxfam, 2015)

Στις καλές πρακτικές, πέρα από τον σχεδιασμό και τον τρόπο υλοποίησης των δραστηριοτήτων, των δράσεων ή/και των προγραμμάτων, έρχονται να προστεθούν δύο επιπλέον πυλώνες για μια αποτελεσματική δουλειά με ομάδες νέων κυρίως ατόμων. Πρόκειται για τις συνεργασίες - δικτύωση και τέλος για τον πυλώνα της αξιολόγηση- ανατροφοδότηση.

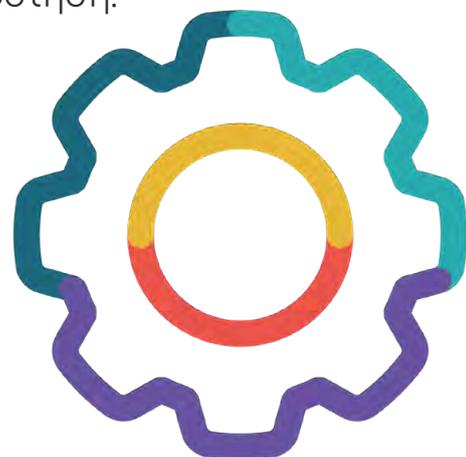
Συνεργασία και δικτύωση:

Συνεργασία και συμπράξεις:

Επιδιώξτε συνεργασία με οργανώσεις που ειδικεύονται πάνω σε παρόμοια θέματα, αναγνωρίζουν την διαθεματικότητα, ώστε με τις συμπράξεις να ενεργοποιηθεί ολόκληρη η κοινότητα.

Συμμετοχή σε δίκτυα:

Συμμετέχετε σε δίκτυα και πλατφόρμες που αφορούν κοινές ή παρόμοιες δράσεις και γενικότερα δουλεύουν με έφηβα και νεαρά άτομα.

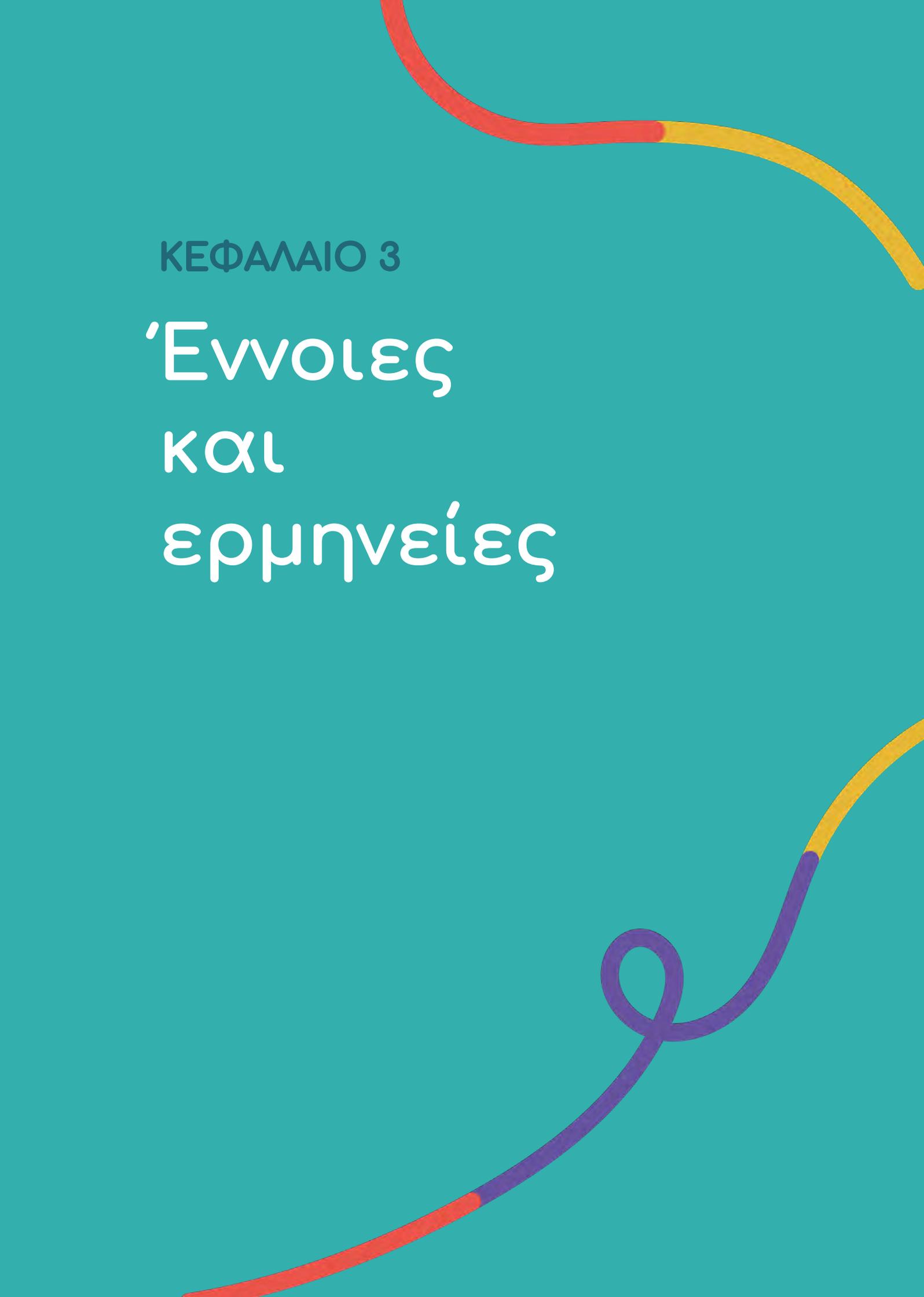
Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση

Ανοιχτή κουλτούρα ανατροφοδότησης:

Καλλιεργήστε μια κουλτούρα ανοιχτής ανατροφοδότησης, μέσω συζήτησης, επιτρέποντας στα μέλη να μοιραστούν σκέψεις και να προτείνουν αλλαγές.

Ενδιάμεση αξιολόγηση & προσαρμογή:

Επιχειρείτε μια μικρή αξιολόγηση-ανατροφοδότηση σε τακτά χρονικά διαστήματα για την πορεία των δραστηριοτήτων/δράσης/προγράμματος. Μην διστάσετε, εάν το κρίνετε σκόπιμο, να αναπροσαρμόσετε την προσέγγιση ή/και τις ίδιες τις δραστηριότητες/δράσεις/πρόγραμμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Έννοιες
και
ερμηνείες

3.1 Έννοιες και ερμηνείες

Παρακάτω παρατίθενται οι ερμηνείες κάποιων εννοιών που πραγματεύεται, είτε άμεσα είτε έμμεσα, ο οδηγός, και σύμφωνα με την Dresda Emma Méndez de la Brena και της Joana Xhemali, έτσι όπως αυτές τις προσέγγισαν μέσα από εργαστήρια. Η πρώτη είναι Μεξικάνα φεμινίστρια ακαδημαϊκός και ερευνήτρια με διδακτορικό στην Επιστήμη των Γυναικών από το Πανεπιστήμιο της Γρανάδας στην Ισπανία. Η δεύτερη σπούδασε νομικά και είναι φεμινίστρια, ακτιβίστρια και συντονίστρια έργων, που επικεντρώνονται στην ισότητα των φύλων και την κοινωνική δικαιοσύνη. Είναι μέλος της ομάδας του European Values Think Tank (EVTA), όπου συμμετέχει ενεργά σε πρωτοβουλίες που προάγουν την ισότητα και την κοινωνική ένταξη⁸.

Αναστοχαστείτε πάνω σε αυτές τις ερμηνείες και μοιραστείτε με την ομάδα σκέψεις ή οποιοδήποτε άλλο σχόλιο γύρω από αυτές.

Διαθεματικότητα

Κοινωνικοί δείκτες, όπως η φυλή, η τάξη, το φύλο, οι ικανότητες, ο σεξουαλικός προσανατολισμός κ.λπ. επηρεάζουν σημαντικά την κοινωνική θέση ενός ατόμου. Η έννοια της διαθεματικότητας έχει προωθήσει αυτή τη διαπίστωση δείχνοντας πώς «οι διαφορετικές πτυχές της ταυτότητας δεν είναι απομονωμένες η μία από την άλλη- αντίθετα, πλέκονται, διασταυρώνονται και επικαλύπτονται με περίπλοκους τρόπους, με αποτέλεσμα να δημιουργούν εμφανή προνόμια ή διακρίσεις στα άτομα»⁹.

Φύλο

Υπάρχουν ποικίλες φεμινιστικές εναντιολογήσεις του όρου «φύλο». Στην επιτελεστική του διάσταση, το φύλο νοείται ως η επαναληπτική επιτέλεση πράξεων που συνδέεται με εκφράσεις θηλυκότητας και αρρενωπότητας.

⁸ [EMA Gender Equality | EMA](#)

⁹ [Intersectionality | Definition, Kimberle Crenshaw, History, Applications, Criticism, & Facts | Britannica](#)

Η Butler (1990, 1993) υποστηρίζει ότι ο επιτελεστικός χαρακτήρας του φύλου καθίσταται εμφανής από το γεγονός ότι το άτομο μαθαίνει να επιτελεί το φύλο του διαχρονικά, μέσω της συνεχούς επανάληψης σωματικών πρακτικών και κοινωνικών συμπεριφορών. Υπό αυτή την έννοια, το φύλο μπορεί να ιδωθεί ως ένα είδος «θεατρικού σεναρίου», που υπαγορεύει τον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα δρουν, αλληλεπιδρούν και συγκροτούν τόσο την αυτοαντίληψη όσο και την ετεροαντίληψή τους βάσει χαρακτηριστικών και πρακτικών, που κοινωνικά και πολιτισμικά κωδικοποιούνται ως «αρρενωπά» ή «θηλυκά». Το σημαντικότερο είναι ότι οι υλικές πραγματικότητες του φύλου καθορίζουν τις σχέσεις εξουσίας και την πρόσβαση στους πόρους που διαθέτουν τα άτομα στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου κοινωνικού σχηματισμού (Butler, 1993).

Ως κοινωνική κατασκευή, το φύλο κατηγοριοποιεί τις συμπεριφορές, τα ενδιαφέροντα και τα χαρακτηριστικά των υποκειμένων σύμφωνα με μια φυσικοποιημένη λογική διπόλου- “αρσενικό” ή “θηλυκό”. Το σύνολο των ρόλων και των κοινωνικών προσδοκιών που αποδίδονται σε άνδρες και γυναίκες διαφοροποιείται ιστορικά και πολιτισμικά. Οι φεμινιστικές και οι queer σπουδές έχουν αμφισβητήσει αυτόν τον δυισμό, αναδεικνύοντας ότι τα υποκείμενα βιώνουν και ταυτίζονται με ένα ευρύ φάσμα έμφυλων εμπειριών και ταυτοτήτων (Butler, 2004· Sedgwick, 1990). Ως αναλυτικό εργαλείο, το φύλο επιτρέπει τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι σχέσεις εξουσίας και οι κοινωνικοί λόγοι συγκροτούν τον έμφυλο δυισμό και τις κοινωνικές ιεραρχίες βάσει της αξίας που αποδίδεται σε συγκεκριμένες εκφράσεις και ταυτότητες φύλου — κατά κανόνα, ανδρικές και ετεροσεξουαλικές (Butler, 2004).»

Έμφυλη ποικιλότητα

Η έμφυλη έκφραση που κινείται ρευστά μέσα σε ένα ευρύτερο φάσμα έμφυλων ταυτοτήτων διαφοροποιείται από τις συμβατικές προσδοκίες περί αρρενωπότητας και θηλυκότητας. Ο όρος *gender non - conformity* χρησιμοποιείται για να περιγράψει άτομα των οποίων η έμφυλη έκφραση υπερβαίνει ή δεν συμμορφώνεται με τους εκάστοτε κοινωνικά επιβεβλημένους έμφυλους ρόλους και κανόνες. Ωστόσο, ο όρος μπορεί να θεωρηθεί

προβληματικός σε ορισμένα συμφραζόμενα, καθώς υπονοεί ότι η συμμόρφωση είναι επιθυμητή, αντί να αναδεικνύεται ως μια επιβλαβής κοινωνική κατασκευή. Η υπέρβαση ή παράβαση των έμφυλων ρόλων και κανόνων συχνά επιφέρει κοινωνικό αποκλεισμό και βία. (Xhemali & de la Bren, 2020: 29)

Σεξισμός

Η διαιώνιση της συστημικής καταπίεσης και διάκρισης βάσει της αντιλαμβανόμενης βιολογικής ή κοινωνικά κατασκευασμένης ταυτότητας φύλου ενός ατόμου και η πεποίθηση ότι οι άνδρες είναι ανώτεροι από τις γυναίκες. Οι διαφορές στο φύλο ή στην έμφυλη ταυτότητα θεωρούνται θεμελιώδη κριτήρια για την εγκαθίδρυση της υπεροχής μιας ομάδας έναντι της άλλης. Η σεξιστική καταπίεση και διάκριση αποτελούν μέσα για την επιβεβαίωση και διατήρηση της ανδρικής κυριαρχίας και εξουσίας. Ο σεξισμός λειτουργεί μέσω σεξιστικών ιδεολογιών, πρακτικών και θεσμών. Ακόμη και ομάδες που βιώνουν τον σεξισμό μπορεί (συνειδητά ή ασυνείδητα) να αναπαράγουν την καταπίεση και την εκμετάλλευσή τους. Ο σεξισμός αλληλοεπιδρά δυναμικά με άλλες μορφές καταπίεσης, όπως ο ρατσισμός, η ταξική διάκριση και η διάκριση κατά των ατόμων με αναπηρία, διαμορφώνοντας την εμπειρία των ατόμων εντός ενός συγκεκριμένου κοινωνικού πλαισίου. (Xhemali/de la Bren 2020: 29)

Ετεροσεξισμός / ετεροκανονικότητα / διακρίσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων

Η καταπίεση και η περιθωριοποίηση των ατόμων που δεν προσδιορίζονται ως ετεροφυλόφιλα, ή/και όσων είναι μη δυαδικά, διαφυλικά ή ασεξουαλικά. Η καταπίεση εκδηλώνεται μέσω αρνητικών πεποιθήσεων, στάσεων, συμπεριφορών και πρακτικών, που υποτιμούν και στιγματίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και τις μη ετεροκανονικές μορφές σχέσεων και οικογενειακών δομών. Ο ετεροσεξισμός θεωρεί τις ετεροφυλόφιλες σχέσεις και τα συναισθήματα μεταξύ γυναίκας και άνδρα ως τον κανόνα, με αποτέλεσμα κάθε σχέση που δεν τηρεί τον κανόνα αυτόν να θεωρείται αποκλίνουσα ή ανήθικη. (Xhemali/de la Bren 2020: 37)

Τάξη

Διαχωρίζει και δομεί τον πληθυσμό και τις σχέσεις των ομάδων ανάλογα με την εργασία και τα μέσα παραγωγής. Σύμφωνα με τον Μαρξ, ο ταξικός διαχωρισμός αποτελεί προϋπόθεση του καπιταλισμού και αποτελεί τη βάση μιας πάλης, κοινωνικής διαστρωμάτωσης και ανισότητας. Η τάξη αφορά, επίσης, την εξουσία, καθώς διαμορφώνει τον έλεγχο των πόρων, τη συμμετοχή και την αυτοδιάθεση, εκμεταλλεζόμενη και υποκαθιστώντας την πραγματική αξία της ανθρώπινης ζωής και εργασίας με τη συμβολική αξία του χρηματικού κέρδους. (Xhemali/de la Bren 2020: 34)

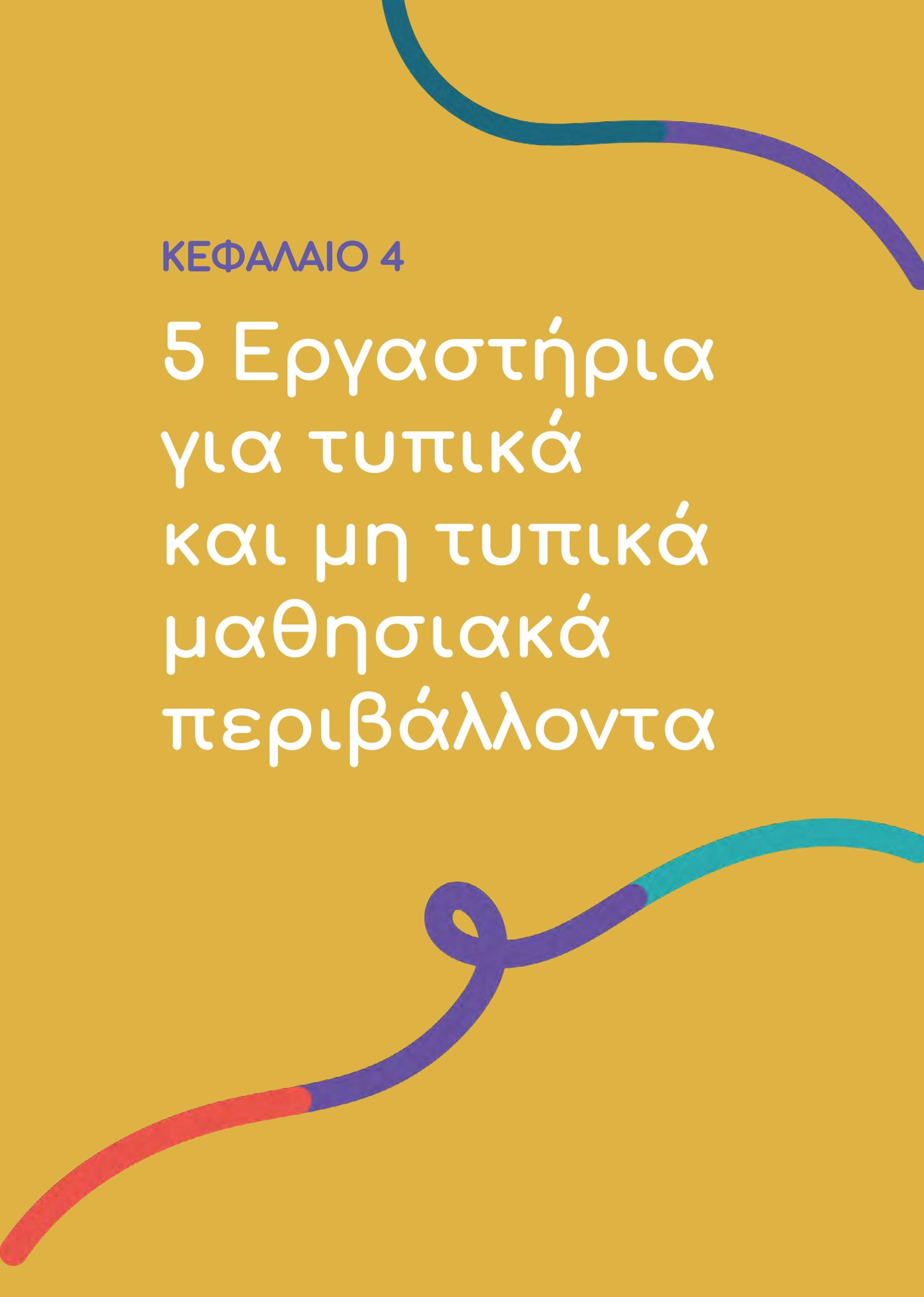
Ταξισμός

«Είναι ένα σύστημα καταπίεσης που προνομιοποιεί και αποδίδει υψηλό κύρος στους πλούσιους, ενώ οι άνθρωποι της εργατικής τάξης και οι πολιτισμοί τους καταπιέζονται, στιγματίζονται και μειονεκτούν» λόγω της έλλειψης πλούτου (Fiske-Rusciano & Cyrus 2005: 346). Ο στιγματισμός και οι διακρίσεις των ανθρώπων της εργατικής τάξης συντηρούνται και διογκώνονται από τον καπιταλισμό, ο οποίος βαθαίνει την άνιση κατανομή της εξουσίας, των προνομίων και του πλούτου. Ο ταξισμός δεν είναι απλώς μια προκατάληψη ή διάκριση με βάση την κοινωνική τάξη, αλλά ένα θεσμοθετημένο σύστημα καταπίεσης που καλλιεργεί και νομιμοποιεί την εξουσία και τα προνόμια της καπιταλιστικής μεσαίας και ανώτερης τάξης. Η τελευταία κατέχει όλα τα μέσα παραγωγής και κερδίζει από την εργασία των ανθρώπων της εργατικής τάξης. Ο ταξισμός δεν μπορεί να γίνει κατανοητός χωρίς αναφορά στον καπιταλισμό, την ταξική πάλη και την εκμετάλλευση των ανθρώπων της εργατικής τάξης». (Xhemali/de la Bren 2020: 35)

Ρατσισμός

Ένα οργανωμένο σύστημα υποταγής, που κατασκευάζεται κοινωνικά και διατηρείται θεσμικά με βάση την ισχυριζόμενη εγγενή φυλετική/εθνοτική/πολιτιστική/θρησκευτική κατωτερότητα μιας ομάδας. Επιτρέπει και συντηρεί την υποταγή, την υποτίμηση και την αντικειμενοποίηση ομάδων που θεωρούνται κατώτερες λόγω της φυλής, του χρώματος του δέρματος, της εθνικότητας, της καταγωγής, της προφοράς, του πολιτισμού ή της θρησκείας τους. Ο ρατσισμός μπορεί να εσωτερικευτεί με την ενσωμάτωση ρατσιστικών πεποιθήσεων και στάσεων στις κοσμοθεωρίες κάποιου. Είναι δομικός επειδή διαπερνά κάθε πτυχή του κοινωνικού ιστού και του θεσμικού ελέγχου. (Xhemali/de la Bren 2020: 34)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

5 Εργαστήρια για τυπικά και μη τυπικά μαθησιακά περιβάλλοντα

4.1 5 Εργαστήρια για τυπικά και μη τυπικά μαθησιακά περιβάλλοντα

Ακολουθούν πέντε (5) Εργαστήρια, που απευθύνονται σε άτομα από 16 χρόνων και άνω. Μπορεί να εφαρμοστούν στο σχολικό περιβάλλον και αλλά και ευρύτερους εκπαιδευτικούς χώρους και κοινοτικές δομές, οργανώσεις των πολιτών.

Για την υλοποίηση λάβετε υπόψη σας τα παρακάτω:

Αριθμός μελών ομάδας: Ο ιδανικός αριθμός μελών της ομάδας, στο οποίο βασίζονται τα σχέδια μαθήματος, είναι από 17 - 20 άτομα.

Ηλικία: 16χρ. +

Διάρκεια: Ο μέσος όρος διάρκειας του κάθε εργαστηρίου για μια ομάδα 17-20 ατόμων κυμαίνεται στα 60 λεπτά. Ο χρόνος αυτός μπορεί να επεκταθεί εάν πχ η ομάδα απαριθμεί πάνω από 20 άτομα ή θέλετε να εμβαθύνετε σε κάποια δραστηριότητα κτλ.

Υλικά: εξοπλιστείτε με τα βασικά εργαλεία ενός εργαστηρίου όπως χαρτί του μέτρου ή φύλλα flip-chart, A4 χαρτιά (ιδανικά χαρτιά χρησιμοποιημένα από την μία πλευρά, πριν πάνε στην ανακύκλωση), post-it, ψαλίδια, χαρτοταινία, μαρκαδόροι, στυλό.

Χώρος: ένας ανοιχτός χώρος πχ μία αίθουσα που οι καρέκλες και πιθανά κάποια τραπέζια μπορούν να μετακινηθούν, προαιρετικά με πρόσβαση στο διαδίκτυο και εξοπλισμό βιντεοπροβολέα.

Παραρτήματα: όλα τα εργαστήρια αξιοποιούν παραρτήματα για δουλειά σε ομάδες ή ατομικά. Τα περισσότερα απαιτούν εκτυπώσεις. Στις περιπτώσεις που μπορείτε να το αποφύγετε την εκτύπωση προτιμήστε το.

1. Η δύναμη του λουλουδιού

Επισκόπηση εργαστηρίου

Το εργαστήριο μέσα από μια αναστοχαστική διαδικασία σε προσωπικό επίπεδο, οδηγεί τα μέλη της ομάδας να αναστοχαστούν πάνω στις πολλαπλές πτυχές που συνθέτουν την ταυτότητα ενός ανθρώπου. Παράλληλα, τα άτομα προβληματίζονται πάνω στο ποιες πτυχές διασταυρώνονται και με ποιον τρόπο δημιουργούν προνόμια ή διακρίσεις για τα άτομα.

Περιγραφή

Α' Φάση - προαιρετικά

15 λεπτά

Βήμα 1: Μοιράστε σε κάθε μέλος της ομάδας το παράρτημα 1. Ζητήστε στη γύρη του λουλουδιού να γράψουν με μικρά γράμματα και περιμετρικά του κύκλου το όνομά τους. Έπειτα, σχηματίστε έναν κύκλο και τοποθετήστε στη μέση τα φύλλα A4 ανάποδα, χωρίς δηλαδή να φαίνεται το όνομα.

Βήμα 2: Κάθε άτομο διαλέγει τυχαία ένα χαρτί και χωρίς να αποκαλύψει στην υπόλοιπη ομάδα το όνομα, που αναγράφεται στο χαρτί του, αρχίζει με το σύνθημα σας, πχ ένα παλαμάκι, διακριτικά να παρατηρεί το άτομο αυτό και να το σκιστάρει/ζωγραφίζει. Όταν θα φωνάζετε ΑΛΛΑΓΗ, όλα τα άτομα σταματάνε και δίνουν το χαρτί τους στο άτομο που κάθεσαι δεξιά και ταυτόχρονα λαμβάνουν το χαρτί από το άτομο που κάθεσαι στα αριστερά. Τώρα όλα τα μέλη συνεχίζουν το σκίτσο/ζωγραφιά που παρέλαβαν. Η διαδικασία συνεχίζεται και ολοκληρώνεται όταν στα χέρια των μελών της ομάδας φτάσουν τα αρχικά του λουλούδι.

Βήμα 3: Κάθε άτομο παρουσιάζει το «έργο τέχνης» που κρατά στα χέρια του, παρουσιάζοντας παράλληλα και το ίδιο το άτομο στην ομάδα.

Βήμα 1: Κάθε άτομο παίρνει το λουλούδι-ζωγραφιά του και σε κάθε πέταλο γράφει:

- Κάτι που αγαπά
- Κάτι που μισεί
- Κάτι που φοβάται
- Κάτι που ονειρεύεται
- Κάτι που πιστεύει ότι «είναι καλός/ή», κάτι που τον/την χαρακτηρίζει

Βήμα 2: Διαθέστε χάρτινα κομμένα πέταλα στην ομάδα. Ζητήστε από τους κατόχους των λουλουδιών να τοποθετήσουν επιπλέον πέταλα στο λουλούδι τους, πάνω στα οποία θα γράψουν νέα στοιχεία για το άτομό τους, ώστε όλα μαζί να συνθέσουν την ταυτότητά τους. Εξηγήστε ότι τα νέα πέταλα μπορούν να αφορούν στοιχεία της ταυτότητάς τους όπως φύλο, φυλή, επάγγελμα, εκπαίδευση, τάξη, θρήσκευμα, σεξουαλικός προσανατολισμός κτλ. Διευκρινίστε ότι το κάθε μέλος γράφει και μοιράζεται μόνο όσα και ό, τι θέλει να μοιραστεί με την ομάδα, ως εκ τούτου μπορεί προσθέσει όσα πέταλα θέλει.

Βήμα 3: Αφού ολοκληρωθεί η παραπάνω διαδικασία, ζητήστε από τα μέλη της ομάδας να αφιερώσουν λίγο χρόνο και χωρίς να το μοιραστούν με την υπόλοιπη ομάδα, να ανακαλέσουν την μνήμη τους στιγμές/γεγονότα, που αισθάνθηκαν:

- Χαρά για κάποιο στοιχείο της ταυτότητάς τους
- Άβολα για κάποιο στοιχείο της ταυτότητάς τους
- Τύχη ως άτομο για κάποιο στοιχείο της ταυτότητάς τους

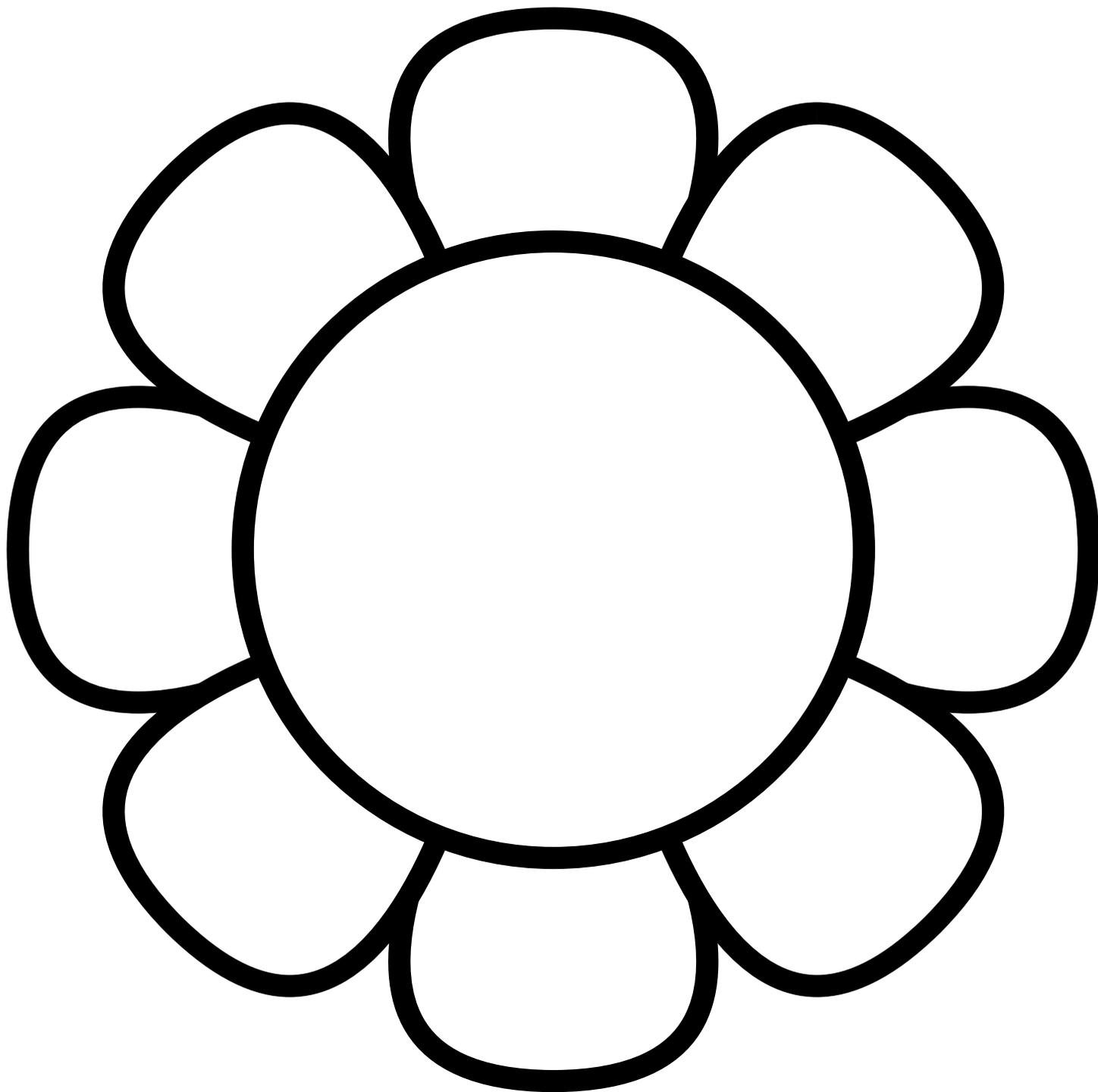
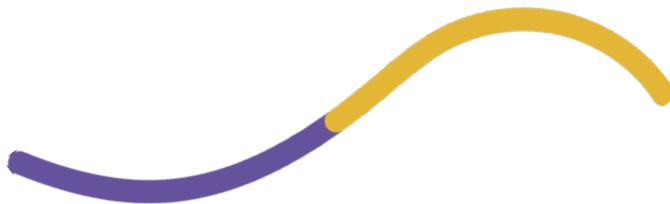
Βήμα 4: Έπειτα, καλέστε την ομάδα στην ολομέλεια και ζητήστε να τοποθετήσουν τα λουλούδια μπροστά τους από την ανάποδη, να μην φαίνεται, δηλαδή, τι είναι γραμμένο στα πέταλα. Ξεκινήστε, τώρα μία συζήτηση αναστοχασμού, ενδεικτικά:

- Πώς ήταν συνολικά η εμπειρία της δημιουργία των προσωπικών σας λουλουδιών;
- Για ποιο λόγο δεν έχουμε όλα τα άτομα τον ίδιο αριθμό πετάλων στα λουλούδια μας και τι μπορεί να σημαίνει αυτό για την ταυτότητα ενός ατόμου.
- Θυμηθείτε ξανά τις στιγμές που αισθανθήκατε χαρά, άβολα και τυχερά άτομα και αναλογιστείτε, εάν θα νιώθατε τα ίδια συναισθήματα, εάν σε κάποιο πέταλο/πτυχή της ταυτότητάς σας ήταν κάτι άλλο γραμμένο; Για ποιο λόγο, πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;
- Κατά πόσο πιστεύετε ότι η διασταύρωση πτυχών της ταυτότητας ενός ανθρώπου μπορεί να του δώσει δύναμη και προνόμια ή να τον οδηγήσει στο να βιώσει διακρίσεις; Μπορείτε να μοιραστείτε συγκεκριμένα παραδείγματα από την κοινωνία που ζείτε;

Χρήσιμες Συμβουλές

- Η πρώτη φάση του παιχνιδιού συνίσταται για νεοσύστατες ομάδες ή για ομάδες, τα μέλη των οποίων δεν γνωρίζονται πολύ καλά
- Κρατήστε την συμπλήρωση των πετάλων της Β' φάσης κρυφή για τα μέλη της ομάδας, αλλά εάν το κρίνετε απαραίτητο, ξεκινήστε στην ολομέλεια να φτιάχνετε το δικό σας λουλούδι.

2. Από την ευαισθητοποίηση στην εμπλοκή και στη δράση

Επισκόπηση εργαστηρίου

Το εργαστήριο επιχειρεί έναν αναστοχασμό πάνω στις στάσεις και στις συμπεριφορές μας απέναντι στα διάφορα κοινωνικά ζητήματα διαχρονικά, αναζητώντας τις αίτιες των αλλαγών πάνω στα κοινωνικά ζητήματα.

Περιγραφή

Βήμα 1: Παρουσιάστε στην ομάδα το παράρτημα 1 (πχ, αναρτήστε κάποια αντίτυπα στους τοίχους ή προβάλλετε σε οθόνη) και εξηγήστε ότι πρόκειται για ένα εργαλείο, όπου «μετρά» τον βαθμό ευαισθητοποίησης και εμπλοκής των ατόμων στα διάφορα κοινωνικά ζητήματα. Συνεχίστε, ενημερώνοντας την ομάδα ότι στην παρούσα φάση θα αποτελέσει αφορμή για να ανακαλέσουμε στη μνήμη μας θέσεις, στάσεις και συμπεριφορές, που είχαμε παλαιότερα πάνω σε κοινωνικά ζητήματα και παράλληλα ποια είναι η θέση μας σήμερα, αναστοχαζόμενοι αν και τι άλλαξε, ποιοι είναι οι λόγοι κτλ. Δώστε λίγο χρόνο να μελετήσουν τον πίνακα του παραρτήματος και παράλληλα εσείς σηματοδοτήστε στο χώρο τις θέσεις- επίπεδα 0,1,2,3,4,5 πχ με post- it.

Βήμα 2: Εξηγήστε ότι για κάθε κοινωνικό ζήτημα που θα λέτε, τα μέλη της ομάδας θα πρέπει να στέκονται στην θέση – επίπεδο, βάσει πίνακα, που περιγράφει καλύτερα την θέση τους στο ζήτημα όταν ήταν πχ 16 χρονών. Αφού πάρουν όλα τα μέλη μία θέση, δώστε το χρόνο σε όποιο άτομο θέλει να μοιραστεί το τι θυμάται από εκείνη την περίοδο, τους λόγους για τους οποίους είχε τη συγκεκριμένη θέση κτλ. Συνεχίστε, ζητώντας από τα μέλη της ομάδας να αναλογιστούν πού «βρίσκονται» τώρα, ποια είναι η τωρινή του θέση για το ζήτημα και να μετακινηθούν, εάν χρειάζεται, στο αντίστοιχο επίπεδο. Δώστε πάλι το χρόνο για μια μικρή συζήτηση αναστοχασμού, αν και γιατί άλλαξαν θέση, ποιες είναι οι σκέψεις τους πάνω στο ζήτημα, για ποιο λόγο, τι συνέβαλε για να αλλάξουν θέση και μοιραστούν και κάποιες στάσεις τώρα απέναντι σε αυτό.

Παρακάτω μπορείτε να βρείτε μια ενδεικτική λίστα κοινωνικών ζητημάτων, που μπορείτε να εμπλουτίσετε:

- Ρατσισμός
- Οικολογική κρίση
- Κλιματική αλλαγή
- Fast fashion μόδα
- Έμφυλη διάσταση της δικαιοσύνης

Χρήσιμες Συμβουλές

- Η δραστηριότητα δουλεύει καλύτερα σε ομάδες που κατά μέσο όρο τα μέλη της έχουν ξεπεράσει το 18ο έτος ηλικίας. Για μικρότερες ηλικίες δοκιμάστε την εξής παραλλαγή: ρωτήστε τα μέλη της ομάδας πού βρίσκονται σε σχέση με το θέμα τώρα και στο επόμενο στάδιο ρωτήστε που θα θέλανε να είναι σε 10 χρόνια και γιατί.
 - Για ομάδες που ο μέσος όρος ηλικίας των μελών είναι γύρω τα 30 έτη τοποθετήστε ως έναρξη της ανάκλησης θέσεων τα 18 έτη.
 - Δώστε το χώρο και τον χρόνο στα μέλη της ομάδας να θέτουν και αυτά στην ολομέλεια κοινωνικά ζητήματα
-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Εμπλοκή στο ζήτημα	επίπεδο 6	Καινοτόμος Δεσμεύεται ισχυρά στη δράση. Αναπτύσσει και υλοποιεί νέες ιδέες για την προώθησή τους.
	επίπεδο 5	Πολλαπλασιαστής/στρια Δεσμεύεται στη δράση για το ζήτημα και την προωθεί, διαχέει σε άλλα άτομα.
	επίπεδο 4	Ακτιβιστής/στρια Δεσμεύεται για δράση/δράσεις που αφορούν το ζήτημα ή μέρος αυτού.
	επίπεδο 3	Υποστηρικτής/ρια Είναι ενήμερος για το ζήτημα, το παρακολουθεί, συμφωνεί και εκφράζει υποστήριξη στην δράση για το ζήτημα.
Ευαισθητο- ποίηση πάνω στο ζήτημα	επίπεδο 2	Ενδιαφερόμενος/η Ενδιαφέρεται για το ζήτημα. Παρακολουθεί ή/και συναινεί να ενημερώνεται, χωρίς περαιτέρω δέσμευση για κάποια ενέργεια πάνω στο ζήτημα σε προσωπικό ή συλλογικό επίπεδο.
Ενημερω- μένος/η	επίπεδο 1	Θεατής Είναι απλώς ενήμερος/ή για το ζήτημα.
Έκθεση στο ζήτημα	επίπεδο 0	Καταναλωτής/τρια Εκτίθεται σε πληροφορίες για το ζήτημα.

3. Συμβιώνοντας με συμμετοχή και δράση

Επισκόπηση εργαστηρίου

Το εργαστήριο αξιοποιώντας την τεχνική του παιχνιδιού ρόλων ασκεί τα άτομα στο δημοκρατικό διάλογο, στην συμμετοχή στα κοινά και στην κινητοποίηση για αλλαγές που θέλουμε να δούμε σε κοινοτικό επίπεδο.

Περιγραφή

Βήμα 1: Εισάγετε την ομάδα στο παρακάτω σενάριο:

Το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου σας μελετά την ιδέα να δημιουργήσει ένα Μουσείο αφιερωμένο στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, καθώς η περιοχή σας δοκιμάστηκε από διαφορά ιστορικά γεγονότα. Μέσα στα σχέδια αλλά και στις προθέσεις του Συμβουλίου είναι να φιλοτεχνηθεί ένα μνημείο Ειρήνης στην περιοχή, τιμώντας τους ανθρώπους που χάθηκαν σ' αυτά τα γεγονότα. Η πλειονότητα των δημοτικών συμβούλων είναι σύμφωνη. Ωστόσο, υπάρχουν και αρκετές αντίθετες φωνές μέσα στο συμβούλιο, που αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό το όλο εγχείρημα καθώς, όπως ισχυρίζονται, ένα τέτοιο έργο θα διαταράξει το οικοσύστημά της περιοχής. Αντιπροτείνουν να γίνουν ενέργειες προς την κατεύθυνση να χαρακτηριστεί η περιοχή «Natura» ή «Φυσικού κάλλους».

Οι πολίτες του δήμου είναι διχασμένοι: να οικοδομήσουν το μουσείο, αποτίοντας έτσι φόρο τιμής στους ανθρώπους της περιοχής ή να αφήσουν το χώρο ως έχειν και παράλληλα να γίνουν ενέργειες, ώστε να χαρακτηριστεί ο χώρος Natura ή Φυσικού κάλλους;

Οι πολίτες θα πρέπει να ψηφίσουν. Ωστόσο, θέλουν προηγουμένως να ακούσουν τα επιχειρήματα της κάθε πλευράς σε μια ανοιχτή συνέλευση, που θα διοργανωθεί από τον δήμο. Έπειτα, μπορούν να παρέμβουν στην διαδικασία, είτε κάνοντας ερωτήσεις, είτε κάνοντας τοποθετήσεις πάνω στο θέμα.

Βήμα 2: Χωρίστε τα μέλη της ομάδας σε 3 υπό-ομάδες και μοιράστε στην κάθε ομάδα, τυχαία μία κάρτα ρόλων (βλ. παράρτημα 1). Δώστε χρόνο στις ομάδες να ετοιμάσουν τα επιχειρήματά τους για την ανοιχτή συνέλευση αλλά και στους πολίτες, ώστε να συζητήσουν μεταξύ τους πάνω στο θέμα προτού παραβρεθούν στη συνέλευση και πάρουν την όποια θέση. Στη συνέχεια, σηματοδοτήστε την έναρξη της συνέλευσης και διευκολύνετε τις ομάδες προς ένα γόνιμο και εποικοδομητικό διάλογο. Μετά και την ψηφοφορία, ζητήστε από τα μέλη της ομάδας να «βγουν» από τους ρόλους τους και ξεκινήστε μια συζήτηση αναστοχασμού, ενδεικτικά όπως τα παρακάτω:

- Κατά πόσο ήταν εύκολο να φτάσετε σε μια κοινά αποδεκτή λύση;
- Τι νομίζετε, ότι διευκόλυνε το διάλογο και τι τον δυσκόλεψε;
- Τι σας ξάφνιασε κατά την διάρκεια της συζήτησης;
- Πώς θα ορίζατε την έννοια βιωσιμότητα;
- Κατά πόσο πιστεύετε ότι η απόφαση που τελικά συμφωνήθηκε είναι μέρος αυτού που ορίσατε ως βιωσιμότητα; Για ποιο λόγο;
- Πώς θα περιγράφατε ένα μοντέλο ζωής που κάνει τόσο τον πλανήτη όσο και τις ζωές πάνω σ' αυτόν βιώσιμες;

Χρήσιμες Συμβουλές

- Τροποποιήστε/αλλάξτε το κεντρικό σενάριο με άλλα όπως πχ πολιτιστική κληρονομιά και προσβασιμότητα ατόμων με αναπηρία, τουριστική ανάπτυξη και μεταστέγαση ντόπιων πληθυσμών. Όποιο σενάριο και αν επιλέξετε να πραγματευτείτε μέσω του παιχνιδιού ρόλων λάβετε υπόψη σας τυχόν τραυματισμό ή επανατραυματισμό μελών της ομάδας, τα οποία πιθανά σε κάποια σενάρια μπορεί να μπαίνουν πολύ βιωματικά.

Ομάδα 1

Είστε μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και τάσσεστε υπέρ της κατασκευής του μουσείου. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν χώροι για τον πολιτισμό και την προώθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ετοιμάζετε τα επιχειρήματα που θα παρουσιάσετε στους συμπολίτες σας στην συνέλευση για να τους πείσετε να ψηφίσουν υπέρ της άποψής σας! Είστε μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και τάσσεστε υπέρ της κατασκευής του μουσείου. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν χώροι για τον πολιτισμό και την προώθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ετοιμάζετε τα επιχειρήματα που θα παρουσιάσετε στους συμπολίτες σας στην συνέλευση για να τους πείσετε να ψηφίσουν υπέρ της άποψής σας!

Ομάδα 2

Είστε μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και τάσσεστε υπέρ του μουσείου. Είναι σημαντικό να προστατευθεί η βιοποικιλότητα και το οικοσύστημα της ευρύτερης περιοχής. Ετοιμάζετε τα επιχειρήματα που θα παρουσιάσετε στους συμπολίτες σας στη συνέλευση για να τους πείσετε να ψηφίσουν υπέρ της άποψής σας!

Ομάδα 3

Είστε πολίτες του Δήμου. Δεν έχετε ακόμα αποφασίσει με ποια άποψη τάσσεστε. Ακούστε προσεκτικά τα επιχειρήματα της κάθε πλευράς. Πάρτε λίγο χρόνο να σκεφτείτε και μην διστάσετε να παρέμβετε στην ανοιχτή συνέλευση, ενισχύοντας με επιχειρήματα, είτε τη μία, είτε την άλλη πλευρά, είτε κάνοντας μια καινούργια πρόταση, επιχειρηματολογώντας υπέρ αυτής!

4. Δράση και ενδυνάμωση

Επισκόπηση εργαστηρίου

Το εργαστήριο, μέσω μελετών περίπτωσης, στοχεύει στο να νοηματοδοτήσουν τα μέλη της ομάδας ποια είναι τα περιθωριοποιημένα άτομα και παράλληλα να αναζητήσουν τόσο τις αίτιες της περιθωριοποίησης, όσο και τρόπους για να αλλάξει αυτή η κατάσταση.

Περιγραφή

- Βήμα 1:** Ξεκινήστε μ' έναν γραπτό καταγισμό ιδεών με την πρώτη λέξη που έρχεται στο μυαλό στα μέλη της ομάδας όταν ακούνε τη λέξη «περιθωριοποίηση». Με αφορμή τα όσα έχουν ειπωθεί, ζητήστε από την ομάδα να επιχειρήσει να νοηματοδοτήσει ποια άτομα ή ομάδες ατόμων θεωρούνται περιθωριοποιημένα και γιατί. Ρωτήστε, επίσης, ποια άτομα ή ομάδες ατόμων θεωρούν τα μέλη της ομάδας περιθωριοποιημένα και γιατί; Κατά πόσο ταυτίζονται οι απόψεις; Αφιερώστε λίγο χρόνο σ' αυτό και διευκολύνετε την κουβέντα, εάν το κρίνετε σκόπιμο, παροτρύνοντας την ομάδα να σκεφτεί πχ. ποια άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες, ποιων ατόμων η φωνή δεν ακούγεται εύκολα και γιατί;
- Βήμα 2:** Χωρίστε την ομάδα σε μικρότερες των 4-5 ατόμων και μοιράστε τους τυχαία μία Μελέτη Περίπτωσης (βλ. παράρτημα 1). Εάν τα άτομα είναι λιγότερα ή για λόγους που κρίνετε εσείς, κάντε μία επιλογή για τις μελέτες περίπτωσης, που θα μοιράσετε τυχαία. Παράλληλα, μοιράστε ή προβάλετε το παράρτημα 2 και ζητήστε από τις ομάδες να αναστοχαστούν πάνω στα ερωτήματα και δώσουν κάποιες απαντήσεις, καταγράφοντάς τες σε ένα φύλλο χαρτί.
- Βήμα 3:** Αφού ολοκληρώσουν οι ομάδες την παραπάνω διαδικασία, ζητήστε να σκεφτούν πώς θα πλησίαζαν το άτομο με σκοπό την ενδυνάμωσή του ώστε να αλλάξει η κατάστασή του.

- A. Ως μέλη μια οργάνωσης νεών που δραστηριοποιούνται στην κοινότητα
- B. Ως μέλη του διοικητικού συμβουλίου ενός Δήμου.

Οι ομάδες εργάζονται πάνω και στα 2 σενάρια

Βήμα 4: Οι ομάδες στην ολομέλεια παρουσιάζουν τόσο τα προφίλ των ανθρώπων της μελέτης περίπτωσής τους όσο και τους τρόπους που σκέφτηκαν για ολοκληρωμένη κοινωνική παρέμβαση. Κατά την διάρκεια των παρουσιάσεων, μπορείτε ενδεικτικά να ενισχύσετε την κουβέντα με τα παρακάτω:

1. Ποιο θα ήταν το πρώτο βήμα για να νιώσει ασφάλεια και να μας εμπιστευτεί;
2. Με ποια κίνητρα θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν;
3. Μέσα από ποιες ενέργεια/δράσεις θα μπορούσε να αποκτήσουν τα άτομα φωνή και ορατότητα;
4. Ποια κανάλια επικοινωνίας είναι πιο κατάλληλα για να τον/την προσεγγίσουμε;
5. Κατά πόσο πιστεύετε ότι ενεργοποιώντας ένα άτομο αυτό μπορεί να φέρει αλλαγή; Τι προτείνετε να γίνει;
6. Γενικά, ποια στοιχεία πιστεύετε ότι θα πρέπει να έχει μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για την ενδυνάμωση περιθωριοποιημένων ατόμων

Χρήσιμες Συμβουλές

- Σε περίπτωση που το κρίνετε σκόπιμο κάντε ένα καταγισμό ιδεών για το τι σημαίνει ενδυνάμωση.
- Διαχειριστείτε το χρόνο στο στάδιο της παρουσίασης στην ολομέλεια και προτείνετε σε κάθε ομάδα να παρουσιάζει μόνο ένα από τα 2 σενάρια.

Ελένη, 20 ετών – Ρομά

Μεγάλωσε σε καταυλισμό Ρομά έξω από τη Θεσσαλονίκη. Δεν ολοκλήρωσε το σχολείο για να βοηθάει την οικογένειά της. Αγαπά τη μουσική και τραγουδάει σε τοπικές γιορτές. Σκέφτεται να δημιουργήσει μια ομάδα νέων που θα μιλά για τα προβλήματα της κοινότητας, αλλά φοβάται την κοροϊδία και την προκατάληψη από τον έξω και τον έσω κόσμο.

Αχμέτ, 23 ετών – παιδί μεταναστών

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη από γονείς που μετανάστευσαν από το Πακιστάν. Μιλάει άπταιστα ελληνικά και νιώθει ότι είναι κομμάτι της πόλης, αλλά συχνά τον αντιμετωπίζουν σαν “ξένο”. Εργάζεται σε συνεργείο αυτοκινήτων, αλλά ονειρεύεται να ξεκινήσει μια ομάδα νέων ενάντια στον ρατσισμό. Φοβάται ότι οι συνομήλικοί του δεν θα τον πάρουν στα σοβαρά.

Θάλεια, 23 ετών – άνεργη νέα

Ζει με τους γονείς της στη δυτική Θεσσαλονίκη. Έχει στείλει πολλά βιογραφικά χωρίς απάντηση και έχει απογοητευτεί. Οι φίλοι της έχουν φύγει στο εξωτερικό, νιώθει απομονωμένη. Αγαπά τη φωτογραφία αλλά δεν τη βλέπει επαγγελματικά. Έχει ακούσει για προγράμματα κατάρτισης, αλλά πιστεύει ότι είναι χαμένος χρόνος και δεν έχει κάποιον να την ενθαρρύνει.

Νίκος, 21 ετών – αγροτική περιοχή

Μένει σ' ένα ορεινό χωριό της Χαλκιδικής. Τελείωσε το Λύκειο, αλλά δεν συνέχισε τις σπουδές του, γιατί βοηθάει τον πατέρα του στη γεωργία. Του αρέσουν πολύ οι νέες τεχνολογίες, ειδικά τα social media και τα βιντεοπαιχνίδια, αλλά δεν ξέρει πώς θα μπορούσε να αξιοποιήσει αυτά τα ενδιαφέροντα επαγγελματικά. Νιώθει αποκομμένος από την πόλη.

Σοφία, 22 ετών – Φοιτήτρια που ανήκει στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα

Γεννήθηκε σε επαρχιακή πόλη της Ανατολικής Μακεδονίας και σπουδάζει στη Θεσσαλονίκη. Έχει αποκαλύψει στους φίλους της ότι ανήκει στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, αλλά φοβάται να το πει στην οικογένειά της. Έχει βιώσει περιστατικά χλευασμού στο πανεπιστήμιο και νιώθει συχνά ότι δεν μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα. Θέλει να συμμετέχει σε ομάδα νέων που προωθεί την ισότητα, αλλά ανησυχεί μήπως εκτεθεί δημόσια.

Γιάννης, 21 ετών – άτομο με κινητική αναπηρία

Ο Γιάννης κινείται με αμαξίδιο και ζει με την οικογένειά του στη δυτική Θεσσαλονίκη. Συχνά αποκλείεται από δράσεις λόγω έλλειψης προσβασιμότητας. Αγαπάει την τεχνολογία και δημιουργεί βίντεο στο YouTube για την καθημερινότητά του. Θέλει να γνωρίσει άλλους νέους και νέες και να πάρει μέρος σε δράσεις για την προσβασιμότητα στην πόλη, αλλά πολλές φορές απογοητεύεται γιατί δεν τον καλούν ή δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές.

Ειρήνη, 25 ετών – νεαρή εργαζόμενη γυναίκα

Έχει τελειώσει το πανεπιστήμιο στην Θεσσαλονίκη και τώρα κάνει την πρακτική της άσκηση στην ίδια πόλη. Έχει νιώσει αρκετές φορές και στο παρελθόν ότι οι φωνές των γυναικών δεν ακούγονται τόσο στο οικογενειακό, όσο και στο επαγγελματικό αλλά και στον ευρύτερα πολιτικό χώρο. Θέλει να συμμετάσχει σε δράσεις, να γίνει μέλος οργανώσεων, αλλά αισθάνεται απογοητευμένη και μόνη. Φοβάται ότι οι ιδέες της δεν αξίζουν ή δεν θα γίνουν σεβαστές, και πολλές φορές αμφιβάλλει για το αν μπορεί να αλλάξει η κοινωνική κατάσταση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Ερωτήματα για την κάθε μελέτη περίπτωσης:

- Τι αισθάνεται και τι νιώθει το άτομο της μελέτης περίπτωσης;
- Τι βλέπει και τι ακούει στην καθημερινότητά του το άτομο της μελέτης περίπτωσης;
- Πώς νομίζει ότι τον βλέπουν τα άλλα άτομα ;
- Τι βλέπει και ακούει στην καθημερινότητά του/της;
- Τι εμπόδια αντιμετωπίζει;
- Τι αισθάνεται / τι σκέφτεται;
- Ποιες είναι οι δυνάμεις και τα όνειρά του/της;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Ερωτήματα για την κάθε μελέτη περίπτωσης:

- Ποιο θα ήταν το πρώτο βήμα για να νιώσει ασφάλεια και να μας εμπιστευτεί;
- Με ποια κίνητρα θα μπορούσαν να ενεργοποιηθεί;
- Μέσα από ποιες ενέργεια/δράσεις θα μπορούσε να αποκτήσουν τα άτομα φωνή και ορατότητα;
- Ποια κανάλια επικοινωνίας είναι πιο κατάλληλα για να το προσεγγίσουμε;
- Ποια στοιχεία πιστεύετε ότι θα πρέπει να έχει μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για την ενδυνάμωση αυτών των ατόμων?

5. Σχεδιάζοντας μια δράση

Επισκόπηση εργαστηρίου

Οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες θα ασκηθούν στο πώς να σχεδιάζουν βήμα-βήμα ένα πρόγραμμα, project ή μια εκδήλωση από την σύλληψη της ιδέας μέχρι την υλοποίησή της.

Περιγραφή

- Βήμα 1:** Ζητήστε από κάθε μέλος της ομάδας να σκεφτεί/ γράψει μία ιδέα για μία δράση/παρέμβαση, που θα ήθελε να πραγματοποιηθεί στην κοινότητα.
- Βήμα 2:** Κάθε μέλος της ομάδας παρουσιάζει στην ολομέλεια την ιδέα του και εξηγεί ποια ανάγκη «γέννησε» αυτή την ιδέα, ποιες ανάγκες της κοινότητας καλύπτει.
- Βήμα 3:** Αφού ακουστούν όλες οι ιδέες, χωρίστε την ομάδα σε μικρότερες των 4-5 ατόμων και δώστε λίγο χρόνο ώστε η κάθε υποομάδα να αποφασίσει για ποια ιδέα θα καταρτίσει ένα πλάνο υλοποίησής της.
- Βήμα 4:** Μοιράστε ως οδηγό - βοήθημα για την κατάρτιση του πλάνου σχεδιασμού της όλης δράσης, το Παράρτημα 1 και ζητήστε από την κάθε ομάδα να το αντιγράψει σε ένα χαρτί του μέτρου μόνο τον πίνακα. Η κάθε υποομάδα «συμπληρώνει» πχ με ποστ-τι τα πεδία με ιδέες και συγκεκριμένες ενέργειες, προκειμένου να υλοποιηθεί η δράση.
- Βήμα 5:** Στην ολομέλεια κάθε ομάδα παρουσιάζει το πλάνο της και οι υπόλοιπες δίνουν μια πρώτη ανατροφοδότηση.
- Βήμα 6:** Ξεκινήστε, τέλος, μία συζήτηση αναστοχασμού, ενδεικτικά στην ολομέλεια: τι σας δυσκόλεψε στην όλη διαδικασία; Τι σας φάνηκε πιο εύκολο; Κατά πόσο ήταν εύκολο να καταλήξετε σε κοινές αποφάσεις; Πόσο κοντά στην πραγματικότητα, στην κατάρτιση δηλαδή, ενός πλάνου σχεδιασμού, πιστεύετε ότι είναι η διαδικασία της δραστηριότητας, που μόλις συμμετείχατε;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Πλάνο Σχεδιασμού της δράσης*

Στόχος δράσης	
Ομάδα στόχου	
Ενέργειες	
Πόροι	
Ρόλοι	
Χρονοδιάγραμμα	
Επικοινωνία/Διάχυση	
Αξιολόγηση	

* Επεξήγηση

Στόχος: Τι θέλουμε να πετύχουμε;

Ομάδα- στόχου: Σε ποια άτομα απευθύνεται η δράση;

Ενέργειες: Τι θα κάνουμε συγκεκριμένα;

Πόροι: Τι χρειαζόμαστε πχ. Χρήματα(προυπολογισμός), χώρος, άνθρωποι, συνεργασίες, υλικά;

Ρόλοι: Ποιο άτομο κάνει τι;

Χρονοδιάγραμμα: Πότε θα γίνουν όλα, με ποια σειρά;

Επικοινωνία/Διάχυση: Πώς θα προωθηθεί η δράση, τι επικοινωνιακές ενέργειες θα πρέπει να γίνουν;

Αξιολόγηση: Πώς θα ξέρουμε ότι πετύχαμε; Τι εργαλεία, τρόπους μπορούμε να αξιοποιήσουμε;

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

- Checklist for diversity competence in teaching regarding materials, settings, teachers role and interaction (DigiEdu4all): ecampus.suedwind.at
- European Commission Guidelines for Inclusive Communication: www.fdesouche.com
- Five booklets for inclusive youth work (Generation Europe):
Booklet 1: How to create and motivate a youth group for Active Citizenship?
Booklet 2: Strategic youth work for inclusion
Booklet 3: How to support the wellbeing of young participants and youth leaders
Booklet 4: How to facilitate youth engagement of youth in participatory processes at local level
Booklet 5: How do we connect young people with their local communities
generationeurope.org

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adichie, Chimamanda Ngozi. TEDGlobal (2009): The danger of a single story. Available at: https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_the_danger_of_a_single_story?subtitle=en [14.11.2024]
- Bell, W. Kamau & Schatz, Kate (2022): Do the Work!: An Antiracist Activity Book.
- Black Lives Matter (n.d.): #TalkAbout Trayvon: A Toolkit for White People (in development): <https://www.blmla.org/resources#toolkits> [18.12.2024]
- Busche, Mart (2016): Warum linke Bildungsarbeit intersektional sein sollte. In: Rosa-Luxemburg-Stiftung. Intersektionalität, 8-11.
- Carpus e.V. (Hg.) (2021): Globales Lernen. Inspirationen für den transformativen Unterricht.
- Crenshaw, Kimberlé (1989): Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. University of Chicago Legal Forum: Vol. 1989: Iss. 1, Article 8. Available at: <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8> [14.11.2024]
- Council of Europe. (2018). Reference framework of competences for democratic culture (RFCDC). <https://www.coe.int/en/web/democracy/democratic-culture>
- De Coster, Claudia & Prenzel, Niklas & Zirkelbach, Nora (2016): Wieso ein Heft zu Intersektionalität in der Bildungsarbeit? In: Rosa-Luxemburg-Stiftung. Intersektionalität, 4-7.

- EBASA. (2017). *Kritische Reflexion in der entwicklungspolitischen Bildungsarbeit: Leitlinien und Empfehlungen*. EBASA. https://www.wordpress.ebasa.org/wordpress/wp-content/uploads/2017/04/Dok_EZ-Bildungsarbeit_kritische_Reflektion_online_ebasa.pdf
- ENRO-AG Bildung Lokal/Global. (2024). Feministische Bildungsarbeit: Eine Selbstverortung der VENRO-AG Bildung Lokal/Global (Diskussionspapier). Verband Entwicklungspolitik und Humanitäre Hilfe deutscher Nichtregierungsorganisationen e.V. (VENRO).
- European Union. (2019). European Youth Strategy 2019-2027. https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation_en
- Fiske-Rusciano, Roberta & Cyrus, Virginia (2005): Experiencing Race, Class, and Gender in the United States, fourth edition. Boston: McGraw-Hill.
- Friedrich-Ebert-Stiftung (n.D.), Globaler Süden, Available at: <https://www.fes.de/wissen/globaler-sueden> [29.07.2024]
- Gleichbehandlungsanwaltschaft. (2023). Rassismus. <https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/Themen/Rassismus.html>
- Mohanty, Chandra Talpade (2003): "Under Western Eyes" Revisited: Feminist Solidarity through Anticapitalist Struggles. Available at <http://www.jstor.org/stable/10.1086/342914> [14.11.2024]
- Nadolny, Stefan (2016): Intersektionalität als Haltung von politischen Bildner_innen. In: Rosa-Luxemburg-Stiftung. Intersektionalität, 12-17.
- Piesche, Peggy & Schmidt, Francesca & Rajanayaga, Iris & Etzel, Morgan. Fachbereich politische Bildung und plural Demokratie der Bundeszentrale für politische Bildung (2022): Politische Bildung Intersektional.
- Rosa-Luxemburg-Stiftung (2016): Intersektionalität.
- Russell, Kathryn (2007): Feminist Dialectics and Marxist Theory.
- Scambor, Christian & Scambor, Elli & Reinbacher, Fritz & Stöckel, Ingo & Hrzenjak, Majda & Wittamer, Marie & Fischer, Marion & Busche, Mart & Stuve, Olaf & Puchert, Ralf & Pape Timothy & Humer, Ziva (2009): PeerThink – tools and resources for an intersectional prevention of peer violence. Available at: <http://www.peerthink.eu/peerthink/content/view/145/29/lang,en/> [26.11.2024].
- UC San Diego library (n.d.): Anti-Racism Guide: Resources for Education and Action. Available at: <https://ucsd.libguides.com/antiracism> [18.12.2024].
- Walgenbach, Christina (2019): Einführung in die Intersektionalität. Available at: <portal-intersektionalitaet.de/theoriebildung/ueberblickstexte/walgenbach-einfuehrung>
- Xhemali/de la Bren, Joana & de la Bren, Dresda Emma Méndez (2020): Toolkit on intersectional mainstreaming. A resource for organizations, volunteers and allies.

